

Literatūra

RAŠTIJA
MENAS
MOKSLAS

NR. 253

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

X METAI

A. STRAZDAS

ERDVĖ

Daug kartų man teko išgyventi skriaudos ir įžeidimo pajutimą, kuris išvesdavo mane iš pusiausvyros, kuris sutrikdydavo mano nervus, kurio poveiky aš praradau savo veiksmų kontrolę, bet niekada man nebuvo užėjęs toks didelis noras keršyti, kaip vieną atmintiną 194... metų rudens vakarą. Dar ir šiandien, po daugelio metų, kurie mano patirtį praturtino naujais ir žiauriais išgyvenimais, aš negaliu ramiai galvoti apie ano vakaro susijaudinimą, nors žinau, kad keršyti yra žema ir niekšinga.

Ak, ir tada žinojau, bet mano sąžinė buvo kažkodėl rami, kai savo vaizduotėje aš sukurdavau rafinuotiškiausius kankinimo, mušimo ir žudymo vaizdus, kuriais džiaugdavausi, kaip vaikas savo naujais žaislais. Nieko man tada nebūtų buvę malonesnio, kaip visa tai įvykdyti: sutepti savo rankas kito žmogaus krauju; pakelti kumštį nežinia kuriam smūgiui; atitraukti savo delnus nuo svetimos pastirusios gerklės; girdėti savo aukos gargaliavimą... Ne, viso to, ko aš tada troškau, neįmanoma įvardyti, nes fantazija viršijo žodžių pajėgumą jai išreikšti.

Keisčiausia, kad to mano susijaudinimo priežastis buvo labai nenatūrali, neįvykdoma ir taip pat fantastiška, kaip ir pats kerštas. Žodžiu, visa tai buvo vaizduotės padarinys, kuriame tik vienas objektas buvo tikras: aš pats. Aš pats su savo mintimis ir savo nerimu. Bet tos mintys ir tas nerimas, kuris aną vakarą įgavo spontanišką pobūdį, turėjo didelės reikšmės mano vėlesniam gyvenimui.

* * *

Pirmaisiais vokiečių okupacijos metais aš gyvenau viename spalvingiausių Vilniaus senamiesčio kvartalų, kurio kasdienybėje virtę vaizdai mane lydėjo nuo pat vaikystės dienų. Peisuoti žydai su savo jarmulkomis, murzini vaikai su savo birbynėmis, galanterijos prekybininko rėksmingas balsas, kaimietis su malkų vežimu, skalbėja su baltinių pintine, kareivis su tarnaitė už parankės, kaminkrėtis su šluotomis ir visa minia žioplių. Dienomis sunku būdavo žengti žingsnį tomis gatvelėmis, neužkliudžius praeivio ir valandėlę kitą nestabtelėjus ties tarpuvartėse suverstomis beržinių šluotų krūvomis, ties moliūnų, keisčiausiomis formomis besisiūlančių puodų eilėmis, ties pigių, visomis spalvomis žėrinčių brangenybių dėžėmis, ties pakinktų ir kailių virtinėmis. Kai vakarais, po darbo dienos universiteto prosektoriumuose, aš grįždavau namo, mane pasitikdavo švelnūs garsai iš viduramžiškų pastogių, pro kurių langus iškišusios savo gauruotas galvas šeimininkės išsėdavo ir vesdavo tarpusavy nepabaigiamus pokalbius. Susidarydavo įspūdis, kad tos apsilupinėjusios, pilkos senoviškų namų sienos, tie paslaptiniai arkomis sujungti stogai, šnabzdasi savo fantastiška kalba, kurios neįmanoma suprasti, bet kurią galima pajusti. Kažkur grodavo patefonas. Kažkur šešiolikametės graudi daina aparatodavo savo nepavykusią meilę. Kol pareidavau namo į savo mažą, knygomis ir senoviškais baldais užverstą kambarėlį, aš atsilsėdavau.

Jau pirmomis vokiečių okupacijos sa-

vaitėmis mano senamiesčio vaizdas ėmė kisti. Pirmiausia dingo žydai. Paskui gatvių prekybininkai. Paskui amatininkai. Kaimiečiai su savo šluotomis ir malkomis dar retkarčiais sustodavo kuriame nors skersgatvy, bet nesulaukę pirkėjų ir jie patraukdavo tolyn.

Kaip aš nustebdavau, kiekvieną dieną atradęs vis tuštesnį ir tuštesnį savo senamiestį, kurio spalvos ir garsai buvo įsigėrę į mano kraują. Vakaraus aš valandomis stovėdavau anksčiau gyvybe pulsavusiuose skersgatviuose ir kažko laukdavau. Man atrodydavo, kad toji nenatūrali tyla, kuri dabar gaubė miestą, turės netrukus plyšti. Dar valandėlė, ir vėl prabilis paslaptingosios pastogės, kuriose nerūpestingi pokalbiai maišydavosi su graudžia daina ir juokas su verksmu. Bet vietoj to aš išgirdavau sunkius kaustytų batų žingsnius, kurie šermenų aidu aidėdavo ištuštėjusių gatvelių labirinte. Iš užkampio kyšteldavo šalmuoti vokiečių patruliai, ir reti praeiviai bematant nerdavo į pirmą pasitaikiusią tarpvartę. Žygiuojant kareiviams, senamiesty įsiviešpataudavo kapų tyla. Atrodydavo, lyg pats oras skirtųsi ten, kur žengia naujosios tvarkos nešėjai. Netrukus ir aš pasitraukdavau į savo kambarį, galvodamas, kokie grasūs ir svetimi šiai aplinkai yra vokiečių patrulių žingsniai. Tomis valandėlėmis aš visa savo esybe pajusdavau, kaip myliu šį margą, mirštantį senamiestį.

Lygiagrečiai su senųjų gyventojų dingimu aš pastebėjau kažkokius naujus veidus, kurie vis dažniau ir dažniau pasimaišydavo mano aplinkoje. Kaimyniniame name apsigyveno Lietuvos kariuomenės uniformą dėvįs, bet vokiškus ženklus užsidėjęs leitenantas, kuris kasdien vėlai vakare išskubėdavo į darbą ir grįždavo tik kitos dienos rytą; kažkokia puošni moteris, kuri parsivesdavo būrius nepažįstamų vyrų ir iš kurios buto langų iki vėlyvos nakties sklisdavo nepabaigiamų orgijų

garsai; kažkoks žemaūgis, pabuksvotomis, pliušinėmis kelinėmis senis, kuris savo išdidžia eiseną sukeldavo visuotinę juoką. Kiekvieną dieną kito mano gyvenamoji aplinka ir jos žmonės. Ir juo atidžiau aš visa tai stebėjau, tuo didesnis nerimas mane apimdavo. Nejaugi visa tai, kas anksčiau buvo sava ir įprasta, turėjo dingti neatšaukiamai? Nejaugi visa tai turėjo nušluoti kažkokie svetimi paslaptiniai įsakinėtojai, kurie iš savo nematomų vietų tvarkė manąjį senamiestį savais pagrindais ir kurių nekenčiami atstovai dabar sukaliuojosi mano kaimynystėje. Ir nors naujasis leitenantas, kuris mane sutikęs aiškino, kaip kuriama geresnė Europa, kartą man laidavo — "Tavęs tatai neliečia, mes naikiname tik žemesnę rasę, kuri turės užleisti erdvę", bet po to laidavimo aš nei kiek nepasijutau laimingesnis. Tų kruvinų, kasdien besikartojančių, įvykių akivaizdoje aš bandydavau kartoti: "Tatai manęs neliečia, tatai manęs neliečia", bet retkarčiais man kažkodėl norėdavosi verksti.

Turiu prisipažinti, kad naujosios tvarkos, kurią atnešė žygiuodami į Rytus vokiečiai ir kuri naikino "žemesniąją rasę", kad laiduotų erdvę "aukštesniajai", įsigalėjimas palietė ne tik mano jausmus, bet ir mintis. Jeigu anksčiau sugebėdavau savotiškai atsitverti nuo aplinkos ir atsidėti vien medicinos studijoms, tai dabar kartais valandas prarymodavau virš praskleistos knygos, neperskaitydamas nei eilutės ir besikankindamas ties neišsprendžiamais klausimais: "Kodėl taip įvyko, kad ištisų kvartalų gyventojai turėjo būti apšaukti žemesniosios rasės ir užleisti vietą aukštesniajai? Kas gali spręsti žmogaus teisę gyventi ar neįgyventi? Kokie dievai gali skirstyti žmones į pasmerktuosius ir išrinktuosius? Kas tie dievai yra?" Aš bandydavau svarstyti paskirus mano pažįstamųjų, kurie tapo naujo režimo aukomis,

(Tąsa 2-me psl.)

STP. MAKAREVIČIUS — Ilustracija

ERDVĖ

(Atkelta iš 1-mo psl.)

atvejus ir kiekvienas jų mane sujaudindavo iki nepakeliamo skausmo. Aš bandydavau teisinti jų pasmerkimą visos žmonijos ateities gerove, bet toji gerovė man atrodydavo, kaip kapinynas.

Lyg pamišęs aš blaškydavau nuo ryto iki vakaro ir nuo vakaro iki ryto, nesugebėdamas atsakyti į tūkstančius klausimų, kuriuos gimdė naujosios eros atėjimas.

* * *

Tą auksinio rudens vakarą aš buvau irzlis, negu kitomis dienomis. Man nepasisekė išspręsti kažkokios fiziologinės chemijos formulės, ir, beprasmiškai išsikankinęs keletą valandų su uždaviniu, galų gale viską mečiau ir išėjau į gatvę. Paskutiniai besileidžiančios saulės spinduliai gaivalingai žaidė lapus numetusiu medžių šakose ir čerpių stoguose. Buvo toks įprastas, pažįstamas saulėleidis, kokius aš turėdavau progos stebėti nuo neatmenamų dienų. Kažkur tolumose pasigirdęs triukšmas ir nuaidėję žmonių balsai paskatino mane pagreitinti žingsnį: "Nejaugi vėl atgytų senamiestis". Tas saulėleidis buvo toks senas, kad, rodėsi, gimdė pažįstamus garsus ir murmėjimus. Būtinai už keliolikos žingsnių aš turėjau išvysti su savo kilnojama galanterijos dėžute besiskerčiojantį barzdotąjį senį, kuris užkimusiu balsu kartotų: "Tikrasis šilkas, pirkite".

Bet artimiausių skersgatvių sankryžoje aš užtikau kitokį vaizdą. Tiesa, kažkas rėkė, kažkas murmėjo, kažkieno balsas buvo užkimęs... Ginkluotų vokiečių sargybų apsupta vidugatvy stovėjo apdriskusių, purvinų žmonių kolona. Rėkė grindinys suklupęs vyras, kurį šautuvo buože mušė... Lietuvos kariuomenės uniformą dėvįs ir vokiškus ženklus užsidėjęs leitenantas.

Ak, tai buvo kasdieninis vaizdas, kokiu tais laikais netrūkdavo, ir nors jis mano nervus dar daugiau suerzino, bet aš buvau bežingsniuojas tolyn. Kas man darbo, kad kažkas yra pasmerktas užleisti erdvę kitiems? Savo žiopsojimu aš nieko negaliu pagelbėti. Pagaliau, tatai manęs neliečia...

Bet mano dėmesį patraukė dvi figūros, kurios išnirio iš sargybinių būrio ir pasuko išsirikiavusios kolonos kryptimi. Viena jų buvo aukšta ir dėvėjo rudą nacių partijos uniformą, o kita — pabuksvotomis kelinėmis senis, kuris prieš keletą dienų buvo apsigyvenęs senamiesty. Juodu įžengė į suvartųjų tarpą ir, matyt, kažką tikrino, nes išsigandę žmonės traukėsi nuo jų, kaip nuo raupsuotųjų. Iš jų laikyenos, iš jų išdidžių žingsnių, iš jų pakeltų galvų aš iš karto nusprendžiau: aukštieji vokiečių pareigūnai. Lėtai, lyg norėdami įžvelgti kažkokias, paprasta akimi nematomas, suvartųjų savybes, jieėjo per koloną, o kur tik jie žengdavo, žmonės bailiai pasitraukdavo, užleisdami jiems kelią. "Jie eina per žmones, kaip per tuščią erdvę", pagalvojau. "Kaip keista", svarsčiau, "žmonės stovi, kvėpuoja oru, mato saulę, girdi žingsnius, jaučia, o vokiečiai eina per juos, kaip per tuštumą. Lyg tų žmonių visiškai nebūtų. Jie yra ir jų nėra".

Pabaigę tikrinimą, vokiečiai sustojo valandėlę gatvės vidury, ir uniformuotasis davė ženklą sargybiniams. Šie bematant pradėjo zūiti aplink suimtuosius, kurie kėlė nuo grindinio savo purvinus maišus, savo murzinus vaikus, savo skarmalus. Netrukus kolona pajudėjo, sukeldama kurtų medinių klumpių bildesį, kuris klaidkiai skambėjo siaurų gatvelių labirinte. "Jie dar gyvi", desperacijos apimtas galvojau, "gal netrukus jų vietoje liks tik tuščia erdvė, bet šiuo metu jie dar gyvi".

Valandėlę pasekę nutolstančią pasmerktų koloną, abu vokiečiai pasuko savo keliu. Kokį dešimtį metrų nuo manęs jie pasiekė šaligatvį ir dabar tokiais pat lėtais ir iškilmingais, kaip inspektuodami suim-

tuosius, žingsniais, jie artėjo į mano pusę. Automatiškai mano visas dėmesys nukrypo į juos.

Tai buvo tie žmonės, nuo kurių įsakymų priklausė senamiestio gyventojų likimas. Tai buvo tie naujieji dievai, kurie skirstė žmones į rūšis ir kurie tuštino erdvę. Aš nežinojau, nei jų einamų pareigų, nei laipsnių, nei pozicijų, aš nieko apie juos nežinojau, bet mano visa intucija kartojė: "Tai jie, tai jie, žiūrėk, tai jie".

Aš niekada atidžiau nesu stebėjęs paskirų žmonių, kaip tuodu vokiečių, kurie vakaro prieblandoje savo iškilmingais žingsniais artėjo prie manęs. Mintis, kad iš arti galėsiu pažvelgti į jų veidus ir juose išskaityti išraišką, kuri atsakys į mane kankinusius klausimus, sustingdė mane vietoje.

Augalotesnis jų, kaip minėjau, dėvėjo rudą partiečio uniformą, kurios smulkmenos su kiekvienu žingsniu vis labiau ir labiau ryškėjo mano akyse. Geltonos odos diržai, juodi auliniai batai, apskritas partijos ženklelis, vaivorykštės spalvos atžymėjimų juosta. Pasienu einąs jo draugas viso to neturėjo. Jis buvo daug trumpesnis už pirmąjį, bet drūtesnis. Kai jojo trumpos, kreivos kojos iš paskutiniųjų stengdavosi išlaikyti platų, suderintą su augalotojo eisena, žingsnį, tai pro pliušines, pabuksvotas, kelines išsiversdavo natūraliai stambūs šlaunų raumenys, kurie teikė šiam žmogui juokingą pasakų gnomo pavidalą. Jo civiliai drabužiai — pilkos kelinės ir šviesus, sportinis švarkas — buvo aiškiai per maži, ir, rodėsi, su kiekvienu žingsniu sutruks, išlaisvindami aptemptus, virpančius raumenis. Juodu abu savo rankas buvo susikišę į šonines švarkų kišenes, ir į šalis išsimetusios jų alkūnės priminė stilizuotų ašočių ausis.

Aš visas tas smulkmenas greitai įsidėmėjau, bet tai, ko aš ieškojau, buvo jų veidai ir jų akys. Keista, bet tą valandėlę aš buvau šventai įsitikinęs, kad, tokiu įtemptu atidumu stebėdamas jų veidus, aš juose surasiu atsakymus į visus klausimus, kurie mane kankino. Kas yra tie žmonės, kurie drįsta skelbti ir vykdyti tvarką mano senamiesty ir visam pasauli?

Nežinau po kelinto žingsnio aš pastebėjau, kad uniformuotojo nacio apatinis žandikaulis buvo sužeistas ir ties smakru juodavo didelė raukšlėta žaizdos liekana. Bet toji juoda, obuolio didumo, dėmė buvo tokio pobūdžio, kad ji nežalojo veido patrauklumo. Ji švietė, lyg koks nepaprastai vykusiai priderintas papuošalas, kuris apvaliam, blizgančiam žandui teikė daugiau orumo, negu kiti jo taisyklingi bruožai. Stebėdamas tą žaizdos liekaną, kuri kelioms sekundėms patraukė mano dėmesį, aš su pasigėrėjimu pagalvojau: "Tai fronto palikimas. Tikriausiai, šis naxis yra narsus karys".

Dar po žingsnio aš sugavau jų žvilgsnius. Tuos mėlynus, poliruoto plieno žybciojimus, kurie švietė iš po lygių kaktų plokščių ir kurie buvo nukreipti kažkur į tolumą. Dar po sekundės aš rengiausi išskaityti juose visą paslaptį. Bet tuo pačiu momentu aš pastebėjau naują smulkmeną: šaligatvis buvo toks siauras, kad trims žmonėms greta jame jokia būdu nebūvo galima sutilpti. Aplenkiant mane, vienas jų turėjo sulėtinti žingsnį ir atsilikti užpakaly.

Kiekvienu kitu atveju aš būčiau užleidęs praeiviams kelią, pasitraukdamas į patį šaligatvio pakraštį arba net nulipdamas į gatvės grindinį, bet dabar toji nauja aplinkybė mane taip suntrigavo, kad aš pasijutau, lyg būčiau įaugęs į keturkampę cemento plytą, kurioje tilpo mano pėdos. Jokiū būdu nesitraukti. Jokiū būdu. Tie plieniniai žvilgsniai, kurie, lyg nesurasdami sau tinkamo objekto sustoti, buvo įsmeigti kažkur į erdvę, turės netrukus nukrypti į mane, ir tada, tą lemiamą sekun-

dę, aš sugausiu jų visą išraišką. Mane apėmė kažkoks sunkiai nusakomas azartas, kurio kulminacijos — nacių priartėjimo — aš laukiau, kaip šventasis stebuklo.

Svarbusis momentas artėjo labai lėtai. Jokio kito žmogaus žingsnių aš nesu lydėjęs tokiu ilgu ir intensyviu laukimu, kaip šių dviejų nacių. Augalotojo partiečio nuskelto žando dėmė buvo jau tokia ryški, kad aš dabar aiškiai mačiau raukšlėtą ribą tarp gyvos jo odos ir plastikos pleistro, kuris dengė žaizdos duobę. Taip, aš viską mačiau: dvi poras sučiauptų lūpų, dvi taisyklingas nosis, dvi poras skruostų, kuriuose mirgėjo smulkių raukšlelių tinklai, dvi keturkampių veidų kaukes, kurios buvo nuostabiai panašios, jeigu ne savo bruožais, tai savo nuotaika, bet niekaip negalėjau išskaityti jų akių kalbos. Ką jos mato ir mąsto? Keista, kad akys gali mąstyti. Bet ką jos mąsto?

Vienu momentu man pasirodė, kad augalotojo nacio, kurį vos trys žingsniai skyrė nuo manęs, vyzdžiai staiga prabilo. Aš buvau pasiruošęs atsakyti tuo pačiu standartiniu šypsniu, kokiu atsakoma kiekvienam atsitiktiniam gatvės praeiviui. Bet po akimirkos aš įsitikinau, kad mano įspūdis buvo klaidingas. Tas ženklas buvo siųstas ne man, bet tuščiai erdvei, kuri tęsėsi per mane neišmatuojamose tolumose. Bematant man dingtelėjo mintis, kad toji erdvė netuščia, kad aš joje tarpstu...

Gal du žingsniai buvo likę tarp manęs ir nacių. Du žingsniai, kurie tuoj sutrupės į pusantro, paskui į vieną, paskui į nulį... Aš stovėjau pasisukęs šonu priešais artėjančią augalotojo vokiečio alkūnę, kuri nesulaikomai slinko į mano krūtinę, ir prieš dviejų porų akių ylas, kurios kiauurai grėžėsi į mane... Man norėjosi šaukti dangų virpančiu balsu: "Aš esu, aš gyvas, aš esu, čia ne tuštuma..."

Bet, vos praveręs lūpas, dešiniam pety pajutau alpinantį skausmą. Tai atkištos bežandžio alkūnės lankas braukė per mano nugarą, išpiaudamas iki pat širdies ir aprūdijusiu gelžgaliu aizydamas mano raumenis ir sąnarius. Dabar aš jau žinojau, kad manęs nėra ir kad mano vietoje tik tuščia erdvė...

* * *

Nežinau, kaip ilgai stovėjau taip mirtinai sužeistas, bet grįžtelėjęs į vienodais, standriais žingsniais nutolstančius vokiečius, aš pajutau, kad visas virpu. Tas virpėjimas mane pažadino: iš tikrųjų, aš dar gyvenau. Dar niekas nepakito. Senamiestio gyventojų kolona dar labai netoli tenėjo. Aplinkui tęsėsi gatvės grindinys, ir pažįstami namai, ir stulpai, ir aš tarp jų. Pasivyti tą varomą koloną ir pasakyti jai, kad nieko neįvyko, kad mes visi dar gyvename...

Bet kai pajudėjau, man pynėsi kojos. Atsiramstydamas į sieną, aš parsyriau namo ir atsiguliau. Manęs nebuvo. Nieko nebuvo, tik tuščia erdvė ir joje vokiečiai.

* * *

Aš dar ir šiandien negaliu pasakyti, ar aš užmigau, ar ne. Negaliu pasakyti, nei kuri valanda buvo, nei kuris metas. Vakaras ar vidunaktis. Tik galiu smulkiai nupasakoti, kaip tą patį akimirksnį, kai uniformuoto bežandžio alkūnė palietė mane, ne, truputėlį anksčiau, kai buvo likęs gal tik vienas centimetras tarp jo alkūnės ir mano peties ir kai aš aiškiai supratau, kad ji pro mane praslinks taip, lyg manęs šioje žemėje visiškai nebūtų, aš sukaupiau visas savo jėgas ir žaibišku šuoliu stvėriau už sužeisto nacio žandikaulio. Aš iš anksto žinojau, kad žandikaulis yra jo jautriausia vieta, ir tokia jėga suleidau nagus į žaizdos liekaną, kad naxis suriko gyvulišku balsu. Virpančiais pirštais gnaužydamas jo žaizdą ir ieškodamas patogesnių būdų nusitverti, aš galvojau: ar iš karto išlupti plastikos priedą, kuris buvo įmontuotas sutraiskinto kaulo vietoje, ar

(Tąsa 3-čiam psl.)

ERDVĖ

(Atkelta iš 2-ro psl.)

traukti lėtai. Lėtai traukiant, nacių bus daug daugiau skausmo. Ir nekreipdamas dėmesio nei į jo riksmą, nei į jo gauruotas rankas, kurios įsikibo į mano riešus, kaip piktžolė iš dirvos, aš lėtai plėšiau tiksliai įmontuotą plastikos plokštelę, džiaugsmingai stebėdamas, kaip kartu plėšiasi ir visas žando kaulas. Baltas kaulas, kuris netrukus aptekėjo krauju, sutepdamas mano rankas ir drabužius. Baisus kankinamo žmogaus kriokimas skriodė orą, ir juo jis buvo baisesnis, tuo daugiau džiaugsmo man teikė.

Nuplėšęs žandikaulį, aš parversiu nacių žemėn. Paskui aš nežinau, ką jam darysiu. Bet tikriausiai per tą laikotarpį aš sugalvosiu ką nors išradingo. Ką nors labai skaudaus ir kankinančio.

Bet tuo metu naxis pradėjo silpti. Jo kriokimas aptilo ir jo pirštai paleido mano riešus. Su apgailėstaviu pagalvojau, kad per greitai jį užmušiau. Per greitai užmušiau...

Tačiau tai buvo tik apgaulė. Žmogus taip greitai nemiršta. Žmogus pajėgia ilgai dar gyventi ir be žandikaulio. Kaip aš galėjau įtikėti, kad naxis taip ūmai pasiduos. Jis tik todėl paleido mano riešus, kad turėtų laisvas rankas pasiekti savo revolveriui. Kiekvienas naxis nešiojasi ginklą, kuriuo tuština erdvę kilmingųjų rasei. Kodėl aš anksčiau apie tai nepagalvojau?

Buvo baisiai kritiška akimirka. Aš aiškiai žinojau, kad iki šiol vokiečių sulaukė nuo revolverio siekimo tik baisus skausmas, kurį jam teikė plėšiamas žandikaulis. Bet dabar, pajutęs mirtiną pavojų, jis leido draskyti savo kaulus ir prailginti savo kančią tik todėl, kad revolverio šūviu iš jos visiškai išsilaisvintų. Yra laukinių žvėrių, kurie įkliuvę į medžiotojo paspėstą kilpą, ilgai stengiasi išsilaisvinti. Bet kai pastebi savo pastangų beprasmiškumą, nukandą įkliuvusią koją ir išsigelbsti ant trijų. Šis naxis priklausė tokių atkaklių žvėrių giminei. Jis leido draskyti kaulus, jis leido plėšti žandikaulį, kad išgelbėtų savo gyvybę. Reikėjo kaip nors tai sutrukdyti. Reikėjo sutrukdyti...

Bet tuo metu mane vėl išmušė prakaitas. Aš buvau užmiršęs nacio draugą. Tą raumeningų šlaunų ir per mažo kostiumo savininką, kuris ne iš karto pastebėjo savo bendrakeleivio nelaimę ir iš inercijos pačėjo kelis žingsnius pirmyn. Dabar jis buvo sustojęs ir stengėsi atsegti savo revolverio makštį. Nors tatai jam nevyko, bet vos metęs žvilgsnį į guviai besirangantį senį, aš iš karto žinojau, kad esu žuvęs. Aš žinojau, kad manęs nėra. Kokia gili tamsa aplinkui viešpatavo, ir joje manęs nebuvo...

* * *

Lyg tam klaikiam jausmui išblaškyti aš pajudėjau lovoje. Kaip keista, kad aš dar jaučiau savo galūnes ir sąnarius. Ir mano galva buvo savo vietoje, ir akys, ir prakaitas kaktoje.

Pakilęs nusvyravau į vonios kambarį ir veidą suvilgiau vandeny. Išsityręs rankšluosčiu, pasijutau kiek ramiau. Juk didžiausia kvailystė būtų jaudintis dėl tokių dalykų, kurie neįvyko ir, gal būt, niekada neįvyks. Aš juk savame kambaryje, tarp savų knygų ir baldų. Svarbiausia buvo užmigti ir viską užmiršti. Užmigti...

Bet po valandėlės mano didžiausias rūpestis buvo, kad naciai nenuieitų per toli. Centrinėse gatvėse, kuriose visada pilna žmonių ir kuriose sunkiau pasislėpti, būtų rizikinga juos atakuoti. Tuo labiau, kad dabar aš aiškiai žinojau juos turint ginklus. Jie buvo du ir turėjo revolverius. Tą tai reikėjo atsiminti.

Tad aš leidau jiems praėti pro mane taip, lyg manęs visiškai nebūtų ir lyg mano vietoje švytėtų tuščia erdvė, o paskui risčia pasileidau namo. Pirmasis dalykas, kuris, įžengus pro duris, krito į mano akis,

buvo plačiašmenis virtuvės kirvis. Jį šeiminkė vartodavo prakuruoms paskaldyti ir visada pakabindavo ant dviejų vinių ties židiniu. Vienu siekiu sugriebęs įrankį, aš vėl išbėgau į gatvę, gyvendamas viena vienintele mintimi: "Kad tik jie per toli nenuieitų. Kad tik jie nenuieitų..."

Bet mano džiaugsmui, naciai buvo beveik toje pačioje vietoje, kurioje aš juos palikau. Aš turėjau sulakstyti į namus nepaprastai greitai, jeigu per tą laikotarpį jie suspėjo vos keletą žingsnių nužengti. Dabar aš jiems leidau eiti tolyn, degdamas ta pačia aistra, kuria medžiotojas seka pavojaus nenujaučiančią savo auką.

Kaip gera buvo dar vieną kartą stebėti jų žingsnius. Ilgos čebatuotos kojos švytravo lygiai ir laisvai, kaip iškilmingame paradede, o šalia jų trumputės pabuksvotose kelinėse iš paskutiniųjų stengėsi prilgti pirmosioms ir jų raumenys įsitemdavo, kaip apvalūs duonos kepalėliai. Kiek aukščiau — dvi įsilenkusios, kaip balnai, nugaros ir platūs pečiai. Žemesnieji su kiekvienu žingsniu pašokdavo į viršų, o aukštesnieji nešėsi lygiai, kaip lenktynių arkliai. Virš pečių — dvi kepurėtos galvos, o šonuose — stilizuotų ašokių ausys.

Mane sukrėtė naujas atradimas. Pirmiausia nukirsti tas ausis. Triuškinančiais smūgiais nukapati jas, kad jos niekada daugiau nesineštų erdve, kurioje gyvena žmonės. Bet po valandėlės aš priėjau išvadą, kad šitas užsimojimas buvo kvailas. Esmė juk ne alkūnėse, ne. Reikėjo sunaikinti ką kita. Tuos poliruoto plieno žvilgsnius, kurie rodo kelią alkūnėms. Reikėjo juos sunaikinti. Reikėjo smogti tiesiog į galvas. Pirmiausia į vieną, o paskui į antrą. Į galvas. Ir tiesiog į galvas.

Mano medžiotojo aistrą pakeitė pyktis. Koks malonumas suskaldyti galvas, kurios nešiojosi erdvės ištuštinimo idėjas ir kurioms manęs iš tūkstančių kitų tokių, kaip aš, nebuvo. Aš sukauptau jėgas prieš pirmąjį smūgį, kuris turėjo perskrosti auglotojo nacio kiaušą. Sako, kad, stipriai užsimojus, žmogaus kaukolė dusliai sprogsianti, kaip kartoninė dėžė, o kirvio ašmenys lengvai sprūstą žemyn, kol atsimuša į nugaros kaulą. Sako...

Bet tuo metu mano ekstazę sutrikdė pažįstamas balsas: "Aš jį nuo pat namų sekiau", kalbėjo svetimos lūpos. "Jis turi kirvį". "Kirvį?" kažkas stebėjosi. Aš grįžtelėjau. Netoliese žingsniavo puošnioji moteris, kuri, kaimyniniame name keldama vaises, neleidavo man miegoti, o paskui ją grūdosi kažkokie nepažįstami vyrai. Matyt, jos orgijų dalyviai. "Kirvį?" kartojo vyrai, ir aš mačiau, kaip jie bėga į mane, kaip skuba, kad laiku sutrukdytų smūgį, kaip dega jų žvilgsniai. Aš mačiau, kaip, išgirdę triukšmą, atsigrįžo naciai, kaip iš gretimo skersgatvio pasipylė vokiečių kareivių būrys, aš mačiau, kaip staiga iš kažkur atsirado leitenantas ir kaip jų visų rankos nesulaikomai tįso į mane, ir tą momentą žinojau, kad manęs nėra, kad mano vietoje tik tuščia erdvė. Ir, sunkiai atgaudamas kvapą, aš kartočiau: "Reikėjo paslėpti kirvį, reikėjo paslėpti kirvį". Bet dabar jau buvo per vėlu.

* * *

Mano širdis daužėsi, kaip patrakusi. Dar valandėlė, ir rodėsi, ji susprogdins krūtinės ląstą, kurią slėgė nematoma našta.

Kai pravėriau akis, aplinkui viešpatavo vidunakčio tamsa. Apsivertus ant šono, pasidarė lengviau. Tikrumoje nieko iki šiol dar neįvyko. Tas pats kambarys ir toji pati lova. Ir aš joje. Ir naktis už lango. Ir žvaigždės danguje. Mano senelė sakydavo, kad geriausias miegas tada, kai žvaigždės šviečia pro langą. Reikia tik įsižiūrėti į jas ir paskui lėtai užmerkti blakstienas. Tuomet miegama giliai ir šypsomasi.

Ir kaip gi galima buvo nesišypsoti, jeigu aš dabar tiek daug žinojau. Visa tai, kas anksčiau man nė į galvą neateidavo:

kiekvienas naxis turi ginklą, o, be to, juos saugo būriai kareivių ir šnipų. Bet tas mano šypsnis buvo neramus. Kad ir daug žinojau apie nacių bet nežinojau svarbiausio dalyko: kaip juos sunaikinti. Todėl dabar jau kuris laikas juos sekiau ir bent nusiraminiui kartočiau: "Juos saugoja būriai kareivių ir šnipų".

"Ššš... šitaip negalima kalbėti", grįžtelėjęs nuo savo kilnojamosios dėžės sušnypštė galanterininkas ir vėl šaukė: "Tikras šilkas, pirkite".

"Betgi tave sušaudė, tavęs nėra", netikėdamas savo akims pasakiau.

"Nė tai kas. Ir tavęs nėra", tarė senis ir vėl traukė: "Tikrasis šilkas".

"Tiesa", pagalvojau prisiminęs, kaip prieš valandėlę naciai pro mane praėjo ir many atgijo vėl senas kerštas. Aš šokau vytis vokiečius, kurie valandėlę stabtelėjo ties cukrinės vitrina ir apžiūrino spalvotas saldinių dėžutes.

"Palauk, karštuoli", šaukė senis ir kiek tyliu pridėjo: "Ir taip jau košės privirei. Atsirado kovotojas. Perbraukė jam alkūne per nugarą, tai jis į padanges šoka".

"O iš kur tu toks žinovas atsiradai?" mėginau prieštarauti, bet pirmieji mano du išsišokimai, ypač tas su kirviu, kaulu stūksojo mano gerklėje.

"Tikrasis šilkas, pirkite", iš įpročio kartojo greta manęs tempiąs savo dėžę senis ir vėl priekaištavo: "Kol jo nelietė, tai galėjo krauju upeliai lietis, jis būtų piršto nepajudinęs, o kai..."

"Užteks, gali mane bausti, gali mane niekinti, bet susimildamas nepamokslauk", netekęs kantrybės šūktelėjau. "Aš vis tiek jų šiandien nepaleisiu. Negaliu, sąžinė neleidžia".

"Karštuoli tu, karštuoli", tyčiojosi senis. Aš buvau besiruošias jį palikti, bet kartu jaučiau, kad tik jis vienas gali man nurodyti, kaip reikia sutvarkyti nacių, ir lūkuriavau. Tuo labiau, kad vokiečiai nesukbėjo.

"Tap, taip", mįslingai kartojo senis, "mes buvome numatę dar kurį laiką juos palikti, bet jeigu tu labai užsispyrei... Tik nieko nedaryk be kitų".

"Be kokių kitų?"

"Nu va", senio ranka ore užbrėžė puslankį, ir aš aiškiai mačiau, kaip minia stumdosi šaligatviuose, kaip greta sėdįs puodžius mėgina medine lazdule savo prekių skambėjimą, kaip jis nuolatos kartoja "akmeniniai, akmeniniai", kaip kaimietis siūlo savo šluotas ir kaip kaminkrėtis ruošiasi lipti ant stogo.

"Bet juos visus sušaudė", nieko nesuprasdamas sušukau.

"Kušliau tu, kušliau", kalbėjo senis. Tu apakęs dėl savo pykčio ir nieko nematai. Kirvį nešasi viduriu gatvės. Ech, kovotojas. Jų dvasia gyvena. Jų dvasia. Tai daugiau, negu gyvybė".

Mane erzino senio patyčios, bet apsimečiau negirdįs jo įžeidinėjimų, ir pratariau: "Aha". Aš jaučiau, kad nuo šio momento mano didįjį uždavinį gali išspręsti tik senis. Baisi gėda mane kankino, tokia gėda, kad aš nedrįsau pažvelgti jam į akis, bet jis buvo mano vienintelis išsigelbėjimas. "Koks aš silpnas, koks silpnas", galvojau su pagieža sau pačiam. "Ir kaip aš iki šiol to nežinojau".

"Mes buvome numatę juos likviduoti vėliau", tarė senis, "bet jeigu taip labai nori..."

"Šiandien, būtinai šiandien", užsispyręs kartočiau.

"Tu vis dar nesugebi išsivaduoti iš savo asmeniškumų. Pažiūrėk į juos", akimis rodydamas į minią, kalbėjo barzdočius, "jie visi nukentėjo nuo vokiečių. Vieni jų jau žuvo, kiti žūsta, tretai dar gyvena, bet jie nesikarščiuoja taip, kaip tu. Jie žino savo laiką ir vietą. Jie užmiršo asmeniškumus. Ir tai yra jų didžioji dvasia".

"Nesuprantu, kaip gali nebūti skirtumo tarp gyvųjų ir negyvųjų", norėjau įsiterpti, (Tąsa 4-am psl.)

KULTŪROS PASAULYJE

— *Henri Matisse*, vienas žinomiausių moderniojo meno kūrėjų Europoje, šio mėnesio pradžioje mirė Nicoje, Prancūzijoje. Velionis buvo sulaukęs 84 metų. Per pastaruosius 50 metų savo populiarumu jis prilygo tokiems vardams, kaip *Picasso* ar *Chagall*. Vienas įdomiausių jo eksperimentų buvo pastangos modernią tapybą pritaikyti bažnyčių ir šventyklų dekoravimui. Bet iš konservatyviųjų bažnytininkų jo menas susilaukdavo pasmerkimo ir buvo laikomas "nereliginis". Yra palikęs įdomių darbų, kuriuose paneigiamas vadinamasis trečiasis matas — gilumos perspektyva.

— *Valstybinė Maskvos Biblioteka* (Gosudarstvennaja Biblioteka) viename paskutinių amerikoniškųjų knygų užsakyme pareikalavo ir 1950 metų... telefonų knygos. Reikalavimas buvo patenkintas.

— *Arnold J. Toynbee*, kurio istorijos veikalai nagrinėja Vakarų santykį su likusių pasauliu, daugiausia susilaukia priekaištų iš krikščionių kritikų ir istorikų. Neseniai pasirodė *Columbijos* universiteto profesoriaus *Douglas Jerrold* brošiūra "The Lie About the West", kurioje autorius kritikuoja reliatyvistinę *Toynbee* pažiūrą į religiją, ypač ten, kur *Toynbee* pranašauja, kad nusilpusios ir išsisėmusios krikščionybės vietą ateity užims nauja religija — krikščionybė ir hinduizmo mišinys. *Jerrold* sako, kad tokios *Toynbee* pranašystės įrodo jo tendenciją subordinuoti Dievą žmogaus valiai ir padaryti jį žmogaus kūriniu.

Knygos apie Ameriką

Amerikos spauda palankiai atsiliepia apie dvi neseniai iš-

ėjusias knygas, kurios pašvęstos Amerikos gyvenimo būdai, demokratiškos laisvių ir iniciatyvos supratimui nušviesti.

Pirmoji tų knygų yra *William O. Douglas* "An Almanac of Liberty" (Doubleday, \$5.50), o antroji — *Arthur Goodfriend* "What is America?" (Simon and Schuster, \$3.50).

William O. Douglas pirmoje eilėje stengiasi nupasakoti, kaip Amerika ir, apskritai, anglosaksiskasis pasaulis suprantama laisvę. Jis nušviečia istorinius faktus, kurie prisidėjo prie Amerikos liberalinių laisvių išaugimo. Daug vietos skiria spaudos ir žodžio laisvių išsivystymui.

Knyga taip parašyta, kad jos skaitymą galima išdėstyti ištisiems metams, skaitant po vieną pastraipą kasdieną. Savotiškas laisvės brevijorius.

"What is America" autorius liečia šių dienų Amerikoje vyraujančius idealus, Amerikos žmonių nuotaikas ir dinamiką. Savo knygos pagrindu jis pėmė 1952-53 metais vykusius "Advertising Council" suorganizuotuosius JAV intelektualų posėdžius, kuriuose buvo stengiamasi moderniais terminais formuluoti Amerikos dvasinį gyvenimą.

Kadangi šis laikotarpis yra kovos laikotarpis tarp Vakarų pasaulio ir Rytų pasaulio idėjų, tai šių knygų pasirodymą daug kas sveikina. Jos padės atsakyti į daugelį priekaištų, kuriuos daro komunizmo šalininkai.

EXCELLENT POSITIONS
DRIVERS-SALESMEN
for aluminum products manufacturer.
Excellent opportunity to advance.
SALARY PLUS BONUS.
For appointment call
MR. JOHN ZAKOJAN
KENWOOD 8-5533 — Phone today

Skaitykite "N-nas"

FILMAS APIE LEONARDO DA VINCI

HOLLYWOODAS. — M-G-M filmų kompanija ruošiasi gaminti filmą pagal žinomo rusų emigrantų rašytojo-filosofo *Dimitrijaus Merežkovskio* veikalą "Leonardo da Vinci". Šiame veikalė autorius iškelia Leonardo da Vinci, kuris buvo vienas didžiausių Renesanso dailininkų, filosofų, inžinierių ir poetų, geniališkumą. Teigiama, kad da Vinci yra sukonstruavęs pirmąją "skraidymo mašiną", pagaminęs tankų braižinius ir ieškojęs būdų pagaminti tolimojo šaudymo patranką. Spėjama, kad šio 15-jo šimtmečio genijaus vaidme-

BŪDAVO ROMANAS IŠVERSTAS Į ANGLŲ KALBĄ

Stasius Būdavo romanas anglų k. "The Forbidden Miracle" (Uždraustas stebuklas) išėina iš spaudos gruodžio mėnesį. Knygą leidžia *Comet Press Books Corp.* New Yorkė. Šiuo metu leidykla jau pradeda romano reklamą amerikiečių spaudoje (*New York Times*, *N.Y. Herald Tribune* ir kt.). Taip pat per bibliotekas, knygų ir organizacijų klubus ir savo atstovybes įvairiuose kraštuose.

nium bus parinktas aktorius *Robert Taylor*.

D Ė M E S I O !

D Ė M E S I O !

JAU IŠEJO IŠ SPAUDOS

PIRMĄ KARTĄ LIETUVIŲ KALBA, DIDŽIULIS

AFORIZMŲ RINKINYS

VIRŠ 1,500 AUTORIŲ RINKTINIAI AFORIZMAI, SATYROS, KEISTI UŽRAŠAI, EPITETAI, ŽYMIŲJŲ ŽMONIŲ PASKUTINIAI ŽODŽIAI PRIEŠ MIRTĮ, 50-TIES TAUTŲ RINKTINĖS PATARLĖS, PRIEŽODŽIAI, HUMORISTINĖS MINTYS IR KITI SAKYMAI.

VIRŠ 10,000 POSAKIŲ VISŲ AMŽIŲ FILOSOFŲ, POETŲ, RAŠYTOJŲ, TEOLOGŲ, ATEISTŲ, MOKSLININKŲ, POLITIKŲ, AVANTIURISTŲ IR KITŲ MINTYS, PRADEDANT MOZE IR BAIGIANT PITIGRILLI. MAKSIMAI, KURIE ŠIMTMEČIAIS BUVO DRAUDŽIAMAI CENZŪROS.

IŠTRAUKOS IŠ BIBLIJOS, KORANO, TALMUDO IR KITŲ ŠVENTRAŠČIŲ.

RINKINYS TURI 544 PSLP. GRAŽIAI ĮRIŠTAS Į KIETUS VIRŠELIUS. LABAI PATOGUS SKAITYMOI FORMATAS.

NEATIDĖLIOJANT UŽSISAKYKIT ŠIA ĮDOMIĄ KNYGĄ SAU, IR SAVO PAŽISTAMIEMS Į TUOS KRAŠTUS, KURIUOSE VALIUTOS IŠSIUNTIMAS YRA SUVARŽYTAS.

DĖL LABAI MAŽO TIRAŽO, ŠI KNYGA Į SPAUDOS KIOSKUS NEBUS SIUNČIAMA.

KAINA SU PERSIUNTIMU KANADOJE — \$6.00.
VISUR KITUR — \$6.50.

SIŪSKIT PINIGUS ŠIOS KNYGOS PLATINTOJUI IR TUOJ JĄ GAUSIT.

M. ČAPKAUSKAS, 1220 BISHOP STR., APT 3,
MONTREAL, QUE., CANADA (Tel. UN 1-1900).

ERDVĖ

(Tąsa iš 3-čio psl.)

Bet nedrįsau. Senis dar kartą subliovė: "Tikrasis šilkas", bet aš pastebėjau, kad paskutinieji keli šuktelėjimai buvo daug retesni ir skyresni nuo ankstesniųjų. Tos visos paslaptys, prieš kurias aš stovėjau bejėgis, mano dėmesį atitraukė nuo nacių, ir dabar pastebėjęs, kad jie pajudėjo į priekį, aš nerimo apimtas šaukiau: "Tu plepi, o jie pabėgs. Jie jau eina. Jie pabėgs".

"Jie niekur nepabėgs. Žiūrėk", senis vėl rodė į minią, "žiūrėk, kaip jie gali pabėgti".

Vaidas, kuris ligi šiol buvo paslėptas mano akims, mane dar labiau pritrenkė. Puodžius mėgino lazduote savo puodus ne jų patvarumui parodyti, bet išgauti kažkokiems paslaptingiems signalams, kuriuos reikiamos ausys žinojo. Aš mačiau, kaip jo lazduotė greičiau suvirpėjo ir kaip pro minią prasiveržė aukštas juodbruvis vaikinukas, kuris ties mano durimis šluotas pardavinėdavo ir, išsirinęs didžiausią puodą, kaip mylimąją prispaudė prie krūtinės ir nuėjo. "Šoviniai", šypstelėjo šalia manęs stovįs senis ir galingu tembru sužė: "Tikrasis šilkas, pirkite". Pigiųjų prangenybių pardavėjas rūšiavo savo įvairiaspalvius segtukus, bet jo žvilgsnis sukosi kažkur į šoną, ir po valandėlės aš įsitikinau, kad jo akys nepaleidžia skalbėjos, kuri su pin-

tine baltinių prislinko prie jo palapinės. "Granatos", pašnibždėjo senis. Net kaminkrėtis, kuris stovėdamas ant gretimo namo stogo, skėsčiojosi į visas puses, iš tikrųjų nevalė kamino.

"Kaip jūs puikiai veikiate", sušukau džiaugsmingai.

"Kitaip negalima" šypstelėjo barzdočius.

Bet vis tiek naciai tolo. Dabar jų nugaros tik retkarčiais švysteldavo pro minią, ir mane vėl apėmė nerimas. "Jie pabėgs", kartočiau, "jie pabėgs".

"Kur jie gali pabėgti", lėtai tęsė senis, "mūsų pilna žemė".

Ir tada nežinau, kas įvyko. Tai buvo ne juokas, ne daina ir ne muzika, bet visa tai kartu. Tie dangiški garsai sklandė siaurose senamiesčio gatvelėse, šliaužiodami grindiniu, lipdami stogais ir šaudydami į dangų. Visi džiaugėsi, tik atskiri būreliai vokiečių ir jų bendradarbių, tų garsų išgąsdinti, blaškėsi ir nesurado sau vietos. Tarp jų buvo ir vokiškus ženklus užsidėjęs Lietuvos kariuomenės leitenantas ir puošnioji moteris.

"Ir juos, ir juos", šaukiau grūdams per šokančią minią, kuri šūkavo ir džiūgavo.

"Juos vėliau", tarė senis. "Reikia žinoti laiką ir vietą".

Ir mane apėmė džiaugsmas, kad aš esu ne vienas. Buvo lengva ir gera. Aš tarpau amžinybėje be pradžios ir pabaigos.

Kai pravėriau akis, kambary sklaidėsi vėlyvas rytas. Saulės spinduliai veržėsi pro lango užuolaidas, už kurių girdėjosi žingsniai ir balsai. Kažkas pakartotinai beldėsi į duris. Kai jas pradariau, į vidų įpuolė leitenantas su būriu kareivių.

Po kankinančios nakties aš turėjau atrodyti baisiai, nes jo pirmieji žodžiai buvo: "Tik nenusigąsk, tik nenusigąsk, mes ieškome kaltininkų".

"Kokių?"

"Du vokiečių nušovė mūsų kvartale. Partiečius".

"Kitaip buvo negalima", lyg pasiteisindamas pasakiau.

Valandėlę jis spoksojo į mane savo paraudusiomis nuo nuovargio akimis ir sumurkė: "Kalbi, kaip pamišėlis. Bet tavęs tai neliečia. Tu visą naktį buvai namie. Rodyk dokumentus".

Kai patikrinę mano tapatybę, jie išėjo, aš lengvu šuoliu prišokau prie lango. Nuo durų prie durų slankiojo kariai, kuriuos vedžiojo leitenantas ir išsipusčiusi orgijų kėlėja.

"Juos vėliau, juos vėliau", kartočiau, lyg per sapną. Grindiny žaidė linksma rudėninė saulė.

KALBOS DALYKAI

REDAGUOJA
DR. P. JONIKAS

Artėja didžiųjų kalbininkų sukaktys

Jau nebetoli sukaktinės datos dviejų garsių mūsų kalbininkų — Jono Jablonskio (1860-1930) ir Kazimiero Būgos (1879-1924). Š. m. gruodžio 1 d. sukanka 30 metų nuo Būgos mirties, o lapkričio 6 d. jau sukako 75 metai nuo jo gimimo. Ateinančių metų vasario 23 d. sueina 25 metai nuo Jablonskio mirties.

Tas sukaktis dera mūsų visuomenei atitinkamai paminėti. Viena, šių dienų sąlygomis yra prasminga atkreipti dėmesį į mūsų gimtojo žodžio saugotojus, dorotojus bei aiškintojus. Antra, juodu yra buvę patys įžymiausi mūsų kalbininkai. K. Būga buvo didžiausias lingvistas, kalbinės tiesos ieškotojas. Iš mūsų mokslininkų, iškiliausią vietą užėmusių pasaulio mokslininkų tarpe, ar ne pirmoji vieta tenka Būgai. O Jablonskis yra didžiausias mūsų dabartinės bendrinės kalbos dorotojas, populiariu terminu, net mūsų "rašomosios kalbos tėvu" vadinamas.

Čikagos Lietuvių Kalbos Draugija K. Būgą prisimins gruodžio 5 d. Lietuvių Auditorijoje savo susirinkime, į kurį visi kviečiami atsilankyti. Apie Būgos kalbos mokslą kiek žinių galima susigraibstyti (neišplėstas jo apibūdinimas du-

tas ir mano "Lietuvių kalbos istorijos" knygoje). Bet tame susirinkime norima pateikti daugiau gyvų ir ryškių atsiminimų iš žymiojo mūsų kalbininko gyvenimo. Juos papasakos buvę K. Būgos mokslo draugai bei su juo artimai bendravę Kleopas Jurgelionis-Kalėdų Kaukė ir dailininkas Adomas Varnas. Jiedviem abiem vienu ar kitu būdu yra tekę su Būga ir dėl kalbos dalykų galvoti, kalbėti ar susirašinėti.

J. Jablonskio sukaktį ateinančių metų pradžioje teks plačiau minėti. Viena, tai ketvirčio amžiaus sukaktis. Antra, Jablonskis, taip sakant, daug artimesnis platesniajai visuomenei, tiesiai tariant — visiems raštingiems lietuviams. Juk daugiausia jo pastangomis sudaryta mums visiems šandieninė bendrinė kalba ir rašyba, kuria naudojasi kiekvienas raštingas, o pačia kalba net ir neraštingas lietuvis. Čikagos Lietuvių Kalbos Draugija šios sukakties minėjimą ruoš bendrai su kitomis organizacijomis, kurioms tas reikalingas artimesnis.

Reikia tikėtis, kad ir kitur tos sukaktys, o ypač jablonskinė, bus deramai paminėtos, nekaltant jau apie šių kalbininkų prisiminimą spaudos skiltyse.

Angliškųjų skolinių žodynas

(Tęsinys iš 1954.XI.13 "Literatūros")

difterija, difterija (diphtheria), limpamoji vaikų liga, difteritas. — Šitas mano *boisas*, daktare, *sirgo difterija, skarlet fyveriu* ir kitomis vaikų ligomis, kurių jau ir nebepamenu visų. Matote, jau dabar jūs, daktarai, geresni ir išgydote geriau, ba ant durių jau niekur nematyti prikljuotų *peiperių* su *difterija*, kaip pirmiau būdavo.

dyr (dear), brangus, brangi, brangusis, brangioji, mielas, miela, mielasis, mieloji; brangu, brangiai. — Jis yra labai *dyr* mano *frentas*, už tai aš jo taip labai *kėrinu*. Jeigu ji man nebūtų tokia *dyr frentka*, tai ar aš jai pirčiau *ekspency prezentą*, kaip *furtkotis*. *Gudbai, dyr*, sugrįšiu vakare. Matai, kad čia viskas baisiai *dyr*, tai kam čia eini ir perki. Neieškok durnių, aš tau nemokėsiu už tą *džiunką* taip *dyr*, kaip tu nori.

dyr dyr! dyr mį! (dear dear! dear me!), vaje vaje! Dieve mano! — *Dyr dyr*, tik tu žiūrėk, kokios tos *dresės* gražios! *Dyr dyr*, kiek tu *trubelių*, kiek tu *trubelių!* Vyrą užmušė, vaikai serga, *dyr my, dyr my*, daktare, kur aš pasidėsiu! *Dyr my*, kaip čia baisu, kaip nyku ir klaiku!

disagrymentas (disagreement), nesutarimas, nesutikimas, nesantaika, nevieningu-

mas. — Sako, daktare, kad koks labai didelis *disagrymentas* tarp Hitlerio ir Stalino įvykęs ir už tai, sako, vienas kitą už gerklės griebęs. Aš jau 40 metų ženotas, tai galiu iš patyrimo sakyti, kad šeimos gyvenime *disagrymentai* tik iš niekų kyla — vienu *nieku, dacol*.

disaidyti (to decide), spresti, nuspresti, apspresti; nutarti, nusitarti; baigti. — Mano *boisas* sako, kad jis negalys *disaidyti*, ant ko jis noris mokyti: ar ant *tojerio*, ar ant daktaro, ar ant kunigo. O aš pats negaliu *disaidyti*: ar geriau būtų *bildytis* mūrinę *auzą*, ar medinę.

disapointyti (to disappoint), apvilti. — Ar neteisybė, daktare, kad prezidentas *Aikis* visus darbininkus *disapointino* su savo atžagareiviškais norais ir reikalavimais? Daugiau *netrajyk deitų* su manim daryti, ba jau du sykiu mane *disapointinai*, ir aš puikiai žinau, kas do paukštis tu esi, žinau...

diščardžyti (to discharge), atleisti, paleisti; iškrauti; iššauti. — Jau pradėjo *diščardžyti* darbininkus iš mūsų *šapos*, tai, sakau, ar tik nebus *diprešino* pradžia, nors mokyti krašto ponai ir sako, kad tik *risešino*. Anamet važiuodamas į Floridą, kuone per visą dieną laikiau *karo lempas* atsuktas, ba bijojau išdegyti *betrę*, žinai, jos *neiščardžydamos*, o tik *priščardžydamos*, kaip pa-

prastai juk ir būna, kada dieną važiuoji. Tas vyras, kuris vakar netoli kapinių nusišovė, sako, kad su *ganu* rankose parvirtęs, jo *ganas diščardžingės*, ir kulka jam per širdį perėjusi.

diseimberis (December), gruodis. — Tai jau ir *diseimberis*, ir tuoj galas metų. Užrašykite, daktare ant *blankos*, kad susirgau *diseimberio* šeštą dieną, *no*, geriau penktą, tai išeis lygiai dvi nedėlios sirgimo, ir aš gausiu už tiek mokėti.

dysenci (decency), padorumas; teisingumas; gerumas. — Jau pas tą *kruką* tai nėra nė krislelio *dysenci*. Ar šiaip ar taip šnekėsime, bet kai mes, senieji Amerikos lietuviai, atvažiuome čia, tai buvo daug daugiau *dysenci*, nekaip šandien. Tu tam *bomui* geriau šnekėk apie šnapsą, o ne apie *dysenci*.

dysent (decent), padorus; teisingas; geras. — *Džiulė* yra *dysent mergaitė*, ba mamos klauso ir su *diutabakiais* nezylioja. Kodėl neini pas *dysent bučerį* mėsos pirkti, sakau, pas mano *bučerį*, kuris yra tikrai *dysent žmogus* ir savo *kostumerių* niekad nečytina. Jei tik gaučiau *dysent vyrą*, tai dar syki ženyčiausi, nors metelių man jau ir dusyk tiek, kaip ponui Jėzui.

disfigiuriuoti (to disfigure), darkyti, gadinti, iškraipyti; biauroti. — Vaje, vaje, *misele*,

kad būtum mačius, kaip baisiai *disfigiuriavo* tam jaunam *mainierukui feisą!*

disjveris (deceiver), apgavikas; suvedžiotojas; sukčius. — *Vačykis* to velnio *disjverio*, ba jis ir tave apmaus, kaip mane jau apmovė.

diskauntas (discount), atskaita, diskontas; "procentas", nes seniau, kada Amerikos lietuviai daug knygų leisdavo, o pardavėjai parduodavo, tai tarp jų šitas žodis reikšdavo duodamą ar -gaunamą nuo knygų pardavimo procentą, uždarbį, pelną, ir todėl jie sakydavo: Mes duodame knygų *agentams* 50% *diskaunto*, ty. pusę. Kada aš lietuviškas knygas pardavinėjau, tai visada gaudavau 50 procentų *diskaunto*. Aš ar ir dabar knygas pardavinėčiau, jei gaučiau 50 nuošimčių *diskaunto*, bet *dypukai* teduoda tik 25, na, dauggių daugiausia 35, *dacol*.

diskanektyti (to disconnect), išjungti, atjungti. — Sakai, kad jau ir tau *diskanekтино* *elektriką, diskanektytis* visiems, jei tik ilgiau šitas pasiutęs *diprešinas* tęsis. Tai česai, tai česai atėjo: *diskanek Tina gesą, diskanekтино* *elektriką, diskanektytis* ir gyvybę nuo kūno, ba jau tuoj nebebus ko valgyti. Ištrauk *plagą* ir *diskanektyk fe-ną*, argi dabar ir varysi jį per visą naktį.

(B. d.)

Dr. Alg. Margeris

Ar žinote!---

- Kaip reikia vertinti dabartinę Europos padėtį?
- Kaip praeitojo karo metu rūsams pateko labai svarbių minų dirbimo paslaptis ir dabar bolševikai jaučiasi jūrų kelių ponais?
- Ką bendra turi tryliktojo šimtmečio Čingischanas su mūsų laiku vandenilio bomba?
- Ką ir kaip svarstė Lietuvos seimas, susirinkęs pirmo posėdžio po 1926 metų gruodžio 17 dienos perversmo?
- Kaip bolševikai rašo Lietuvos istoriją?
- Ką reiškia Europos apjungimas ir kaip į jį turėtų žiūrėti lietuviai?
- Kuo ir kaip mūsų visuomenės gyvenime labiausiai pasižymėjo dabar Australijoje gyvenantis adv. Vladas Požėla?

Siems ir daugybei kitų klausimų atsakymus rasite tik ką išėjusiame š. m. "Darbo" žurnalo 3 Nr. "Darbas" eina jau aštunti metai. Tai didoko formato, 32 puslapių, gražiais viršeliais visuomenės mokslų žurnalas. Jį leidžia kartą kas trys mėnesiai Lietuvių Darbininkų Draugija (LLD). Kaina metams \$1.00, atskiro numerio kaina 25 centai. Užsakymus ir pinigus prašome siųsti LLD sekretoriaus adresu:

N. JONUŠKA

15 Cotton Street

:::

Roslindale, Mass.

Reikalaukite visur lietuviško likerio

MIDUOLIS

Tavernos ir likerio parduotuvės turi kreiptis į

CASEY & EVANS
DISTRIBUTORIŲ

6343 So. Ashland Avenue
Telef.: RE 7-9000

B. Pakšto Likerių Parduotuvė-Svetainė
(7-11 CLUB)

3139 So. Halsted Street

DAnube 6-9443

Išnešimui:

MIDUOLIS — 5th	\$3.95
VOKIŠKO VYNO BUTELIS	\$1.40
BALTOS MEŠKOS DĖŽĖ	\$2.85
AMBERLITE DĖŽĖ	\$2.90

HAWAJŲ TURISTO UŽRAŠAI

Kasdieninė mūsų duona ir cukrus. — Miegantieji ugnikalniai. — Kas reikia daryti, kai biznes nesiseka. — Geroji deivė. — Jos įdomieji paukščiukai. — Smalsa ir baimė nugali.

Mūsų mityboj greta mūsų kasdieninės duonos eina cukrus. Duonos grūdas auga beveik visur, o cukrinis medis ir cukriniai runkeliai tik kai kur, — ten, kur yra pakankamai saulėtų dienų ir kur tiems vaisiams tarpti yra pakankamai drėgmės.

Havajų salose ūkininko pagrindinis pragyvenimo šaltinis ir jo kasdieninis rūpestis, tai cukraus gamyba. O čia be gausių saulės spindulių ir be derliui našaus lietaus dar yra būtini geri keliai ir atitinkamos susisiekimo priemonės. Šio krašto gerovė — cukrus — išvažiojamas po visą platųjį pasaulį ir daugiausia jo gabenamą į Kaliforniją.

Hilo yra cukraus sostinė. Tai didžiausi cukraus arūdai. Visas uostas vyriausiai pritaikintas cukraus pakrovimui ir iškrovimui kitoms prekėms, kurios laivais atgabenamos į Havajų salas. Iš čia tais pat laivais yra gabenamasi cukrus. Cukraus ir kitų prekių uoste į laivus pakrovimas ir iš jų iškrovimas taip gerai mechanizuotas, kad darbas eina sparčiai ir lengvai. Štai laivan per vieną valandą suspėjama pakrauti cukraus net iki 740 tonų. O laivų talpa nuo 6,500 iki 11,000 tonų.

Iš Hilo gabenamasi ne vien rudasis cukrus, bet taip pat ir vadinamasis molasas, kuriuo daugiausia šeriami gyvuliai. Molasą gabena atgal tuose tankuose, kuriuose gabenamasi laivo kuras (alyva). Smagu tame uoste stebėti ir žiūrėti kaip čia darbas eina sparčiai, darniai ir nevarginas dirbančiųjų, nes ne tiek čia reikalingas žmogaus raumenų įtempimas, kiek jo sumanumas. Mes apleidome cukraus laivą "Hawaiian Farmer" ir nuvykome į Volcano House.

Havajų salos iš seno žinomos kaipo dviejų veikiančių ugnikalnių (vulkanų) vieta. Tuodu ugnikalniai yra Nat'l parke. Nat'l parkas yra gražiai tvarkomas, prižiūrimas. Jis įsteigtas 1916 m. Jo įsteigėju (tėvu) laikomas Lorrin A. Thurston. Nemažai jis vargo, kol įtikino ką reikia, kad Nat'l parkui paskirtų atitinkamą žemės plotą ir jo sutvarkymui duotų reikalingus pinigus. Tas Nat'l Park buvo įsteigtas tokioj vietoj, kad jis apimtų Kilauea ir Mauna su Haleakala veikiančių ugnikalnių grupes. Kilauea kaip ir Mauna Loa yra vienas ugnikalnis, bet kai jie pradeda veikti, tai visuomet lava ar požemio ugnis su įvairiais fūriniais išsiveržia vienoje ir toje pačioje vietoje. Kiekvienas tų ugnikalnių turi po keletą išsiveržimų vie-

ris virsta ugnies ežeru! Tai baisu ir kartu patrauklu. Havajų salose tada turistų netrūksta. Ne, dabar ten visuomet jų knibždėte knibžda ir vargu kas iš gyventojų dabar susipranta tų salų deivę Pele pagerbti. Už Volcano House pro kra- (Tęsinys 7-ame pusl.)

ST. ANTHONY SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
1447 SO. 49th COURT, CICERO, ILL.
Telefonai: TOWNHALL 3-8131-8132
JUOZAS GRIBAUŠKAS, Vedėjas

Kviečiame Jus...

pradėti taupyti pinigus per mus, kur Jūsų kaimynai nuo 1922 metų be pertraukos saugiai ir pelningai juos taupo.

Kreipkitės į mus

paskolų namams, pasinaudokite 100% atmokėjimo privilegijomis.

RAŠTINĖS VALANDOS:

Kasdieną nuo 9 iki 5.
Pirmadieniais nuo 9 iki 8.
Šeštadieniais nuo 9 iki 1.
Trečiad. uždara visą dieną.

Patarnautojos kalba lietuviškai.

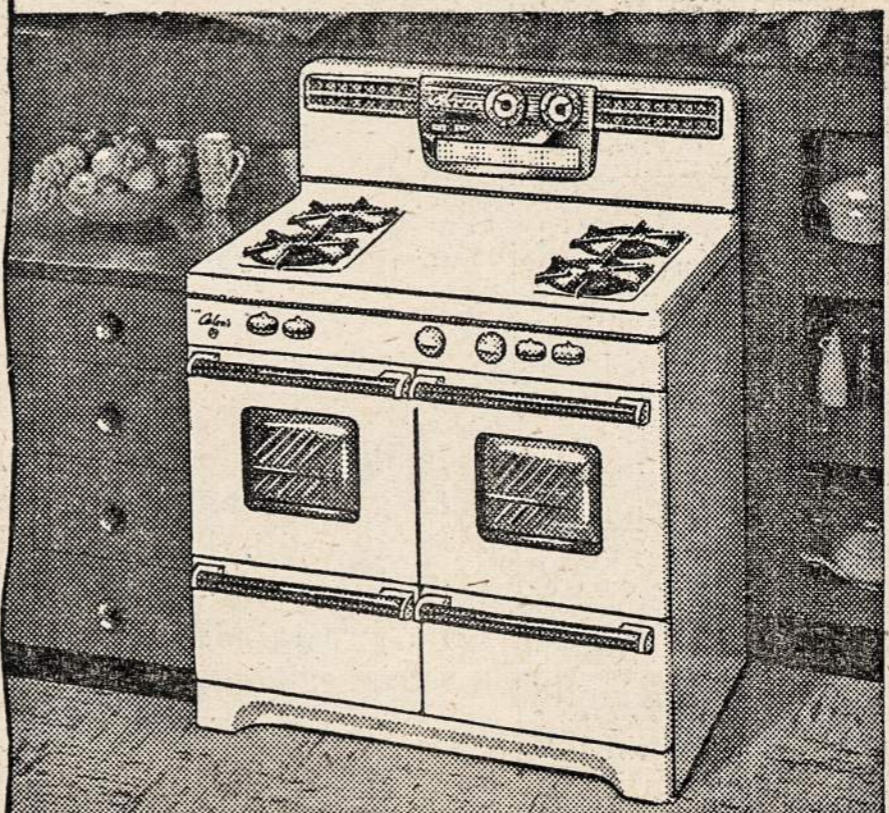
It's **NEW!**
It's **COMPLETELY AUTOMATIC!**

COLOR-STYLED Caloric GAS RANGE

with detachable handles
IN 12 GAY
DECORATOR COLORS

Vermillion • Pink • Maroon • Forest Green • Aspen Green • Royal Blue • Azure Blue • Brown • Tan • Sunburst Yellow • Gold • Chrome-tone

NEW! See the glamorous new Caloric with instantly detachable colored handles that add a decorator's touch to your kitchen color scheme. Simply choose your favorite color handles from twelve modern Caloric colors.

NEW! See the new Caloric streamlined backguard design... a world pacesetter in beauty and efficiency of performance. Clock Control and Timer are elevated out of the heat zone, are easy to reach, easy to set.

NEW! See Caloric's miracle automatic features... no matches to scratch, no pots to watch! Caloric cooks meals automatically for you while you're away. Has the coffee ready when you get up in the morning.

Come in for a demonstration of America's Easiest Ranges to Keep Clean

AMERICAN FURNITURE AND RADIO STORES

1523 N. Milwaukee Ave. Humboldt 6-5000

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

(Tęsinys iš 6-to pusl.)

terį tęsiasi miškas. Įdomus jis pėdų diametras, o krateris turi 460 pėdų gylio. Čia gyvena vulkano dievaitė Pele. Iš šios vietos laya šviečia aiškia geltona spalva. Tai didelis ugninis ežeras. Fontano liepsnos kyla 1,000 pėdų aukštin. Ypač tas reginys nakties tamsoje savo spalva išryškėja ir sudaro neįtikėtiną, bet kartu ir patrauklų vaizdą. Pasauly nedaug yra ugnikalnių vietovių. Yra netoli Javos salų Krakatau vulkaninės kilmės salelės; Italijoje — Vezuvijus, Sicilijos saloje — Etna; netoli miesto Meksikos — Propocareul; kai kuriose vietose Japonijoje ir dar kai kur. Apytikriai suskaičiuota, kad per paskutinius keturis šimtus metų ugnikalniai pareikalavo 200,000 aukų žmonėmis.

Kilauea paskutinį kartą stipriai veikė 1952 m. Tai buvo šiurpulingas vaizdas. Vienas kauboju, tą reginį matęs, pareiškė: — Savo akimis mačiau prasiveržusį pragarą, dabar aš galiu ramus keliauti į savo Arizonos namus.

Į rytšiaurios National Parko kampe yra administracijos būstinė ir muziejus, o stačiai ties Kilauea ugnikalniu stovi viešbutis Volcano House. Iš čia, kaip ant delno, matyti Kilauea krateris. Šiurpulinga ir smagu tą vietą stebėti.

To viešbučio savininkas yra 93 metų senis, dėdė Jurgis. Tai vyras, kuris 1893 m. apėjo Graikiją ir atvyko Amerikon. Jis čia vertėsi visokiais amatais, iki įsigijo šį viešbutį. Ir čia jis turėjo sunkių laikų — nesisekė. Jo verslui būtini keleiviai-turistai. Tokių buvo maža. Tada, anot jo, jis sumanė pagerbti vietos deivę Pele. Jis nuėjo ir su atitinkamomis dovanomis jai nusilenkė. Deivė jo troškimus išpildė — ugnikalnis išsiveržė. O kai jis pradėjo veikti, turistų atsirado daugiau negu jų jam reikėjo. Taip, Hawajų salų gyventojų daugumos gerovė priklauso nuo salos belankančių gausumo. Tada gerai veikia visi viešbučiai, įvairios pasilinksinimo vietos ir bendra salų apyvarta žymiai padidėja. Tikrai, tokiais atsitikimais vietos deivė Pele verta pagarbos.

Kitas dabar snaudžias čia ugnikalnis yra Mauna Loa. Jo aukštis 13,500 pėdų nuo vandenyno paviršiaus. Kai 1935 m. šis ugnikalnis pradėjo veikti, tai sudarė pavojų Hilo miestui. Jo plūstanti miesto link lava buvo sustabdyta tik bombardavimo dėka. Vėliau jis buvo išsiveržęs 1942 m., ir tada sumestos bombos sustabdė tekančią lavą. 1950 m. ir vėl jis atbudo. JAV kariuomenės aviacijos daliniams teko imtis darbo. Tai pirmą kartą žmonijos istorijoje bombos buvo pavartotos, kad sulaukėtų pradėjusio veikti ugnikalnio lavos tekėjimą. Pasisekė. O pigu išvaizduoti, kokios nuotaikos

7 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, NOVEMBER 20, 1954

apima žmones, kai 500 pėdų aukštin iš kalno išsiveržia liepsna su dūmais, kai kratesavo medžiais. Čia yra tokie kieti palminės kilmės medžiai, kad į juos vinis neįmanoma įkalti. Tie medžiai žydi raudonai. Jų žiedus aplanko grakštūs paukščiukai smaguriautojai, žiedų medum mintantieji. Bet ne kokie prastučiai smaguriautojai pakščiukai, bet pačios deivės Pele; jie vadinasi apapana. Na, deivės paukščiukams ir tinka toks maistas kaip medus saldus.

Kitą rytą buvo giedras dangus, matomumas geras. Buvo matyti Mauna Loa stūksanti sniegu padengta viršūnė. Žavul

NELAUKITE — RYTOJ GALI BUTI PERVELU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimėi ištikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1003
Telefonas Central 6-5208

Generaliai Agentai šių Kompanijų
COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

NEW G-E REFRIGERATOR WITH REVOLVING SHELVES

PUTS ALL
FOOD
AT YOUR
FINGERTIPS!

PLUS

ALL THESE NEW FEATURES!

- * fold away bottle racks
- * ice cream rack—juice can dispenser
- * adjustable door shelves
- * mini-cube ice trays

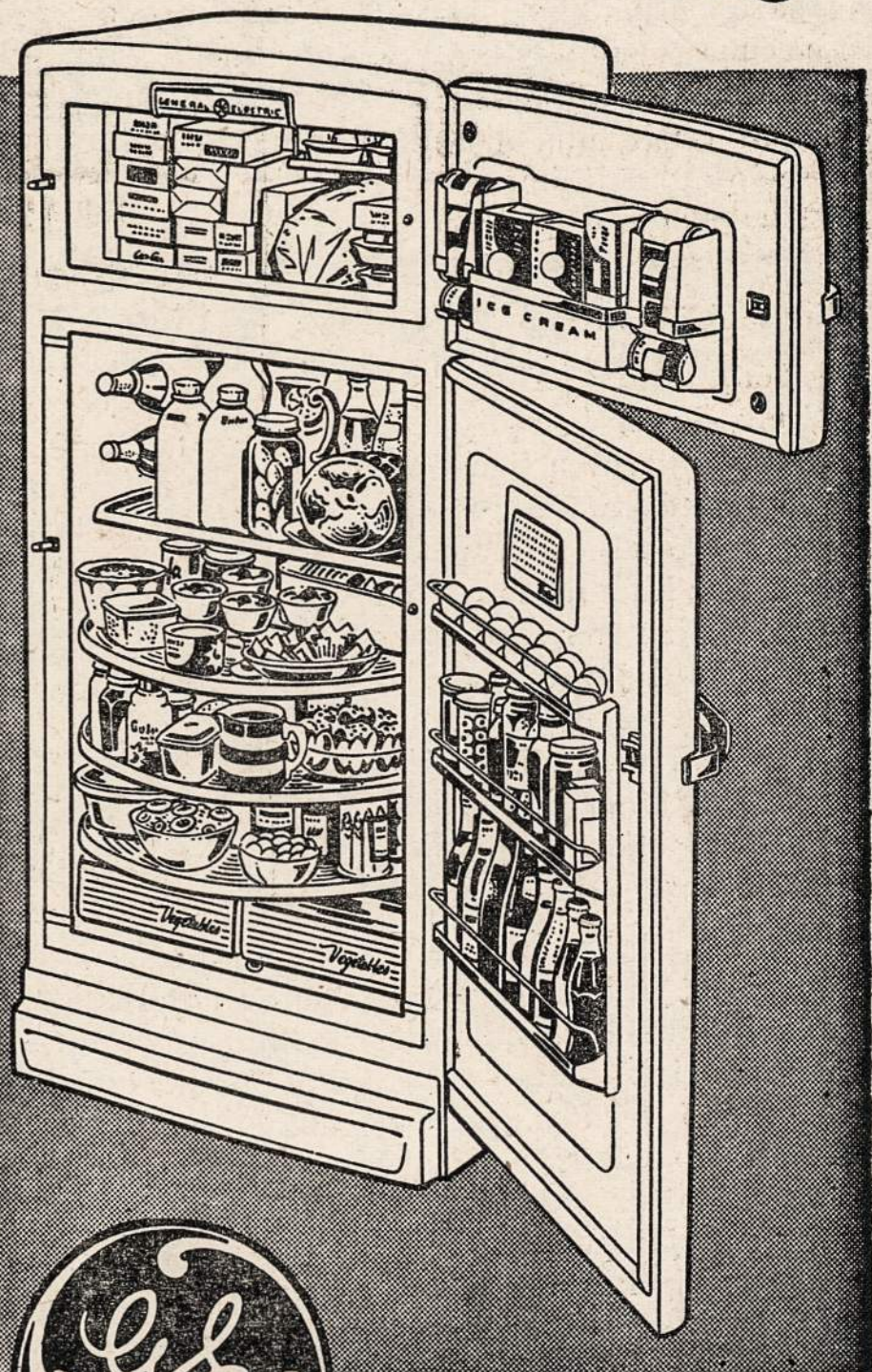
EASY TERMS

After Small Down Payment

Two separate appliances
in One cabinet!

A big automatic defrosting refrigerator . . .
and a true zero-degree freezer that holds up
to 89 packages of frozen foods!

MODEL LH-121L 12.1 CUBIC FEET

REFRIGERATOR-FREEZER COMBINATION

Leo Berman Hardware and Appliances

1638 W. 63rd Street

HEmlock 4-6800

(1 block West of Ashland on 63rd St.)
OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

LENKIJA — KANKINIŲ KARALYSTĖ

1. Įžanga

Sovietų Sąjunga ir pavergtų kraštų už geležinės uždangos komunistinės vyriausybės, pildydamos Kremliaus įsakymą, paskutiniu laiku propagandiniais tikslais pradėjo kviešti atvykti Britų darbo partijos parlamento narius. Prieš keletą savaičių darbiečių vadas Attlee su bevanistų kraštutinių kairiasparnių, grupe lankėsi Sovietų Sąjungoj ir komunistinėj Kinijoje. Jo vieši pareiškimai labai įžeidė ir nuliūdino pavergtas tautas, nes jie sutapo su komunistine melo propaganda.

Neseniai Lenkijoje lankėsi Britų darbo partijos parlamento atstovų nedidelė grupė, kuri buvo pakviesta atvykti dviejų savaičių vizitui. Svečiai buvo priimti labai vaišingai, jų dispozicijai buvo paskirtas specialus lėktuvas. Jie galėjo aplankyti jų pageidautas vietas, pamatyti žmones, bet negalėjo su jais išsikalbėti, nes prie jų buvo priskirti palydovai komunistai, kurie sekė jų kiekvieną žingsnį. Atstovų asmeniškai bandymai užmegzti kontaktą su Lenkijos piliečiais buvo sutrukdomi slaptosios policijos tiesioginiu įsikišimu.

2. Tragiška karo pabaiga

— Lenkija yra naujos rūsies gyvų kankinių karalystė, — tvirtina parlamento atstovas DESMOND DONNELLY, sugrįžęs iš Lenkijos, kurią jis aplankė kartu su minėta darbiečių grupe.

Pasibaigus karui, iš didžiosios Lenkijos teliko tik griuvėsiai. Per karą buvo sugriauti miestai ir sunaikinta pramonė. Gražioji Lenkijos sostinė Varšuva buvo visiškai sugriauta, ant žemėlapių teliko tik vardas. Šeši šimtai tūkstančių Varšuvos gyventojų žuvo 1944 m. sukilime prieš vokiečius, kai Lenkijos "išvadotojas" maršalas Rokossovsky, sustabdęs raudonosios armijos divizijas ant Vislos krantų, laukė, kol šias žudynes vokiečiai užbaigs visišku lenkų sunaikinimu. Šiandien šis "išvadotojas", sovietinis maršalas, sugrįžo po karo į savo gimtąjį kraštą kaip Lenkijos tikrasis valdovas, nors formaliai jis yra tik krašto gynybos ministeris.

Karo metu Lenkijoje žuvo šeši milijonai žmonių. Jau nekalbant apie tuos milijonus žuvusių kankinių, likusieji gyvieji, kurie gyveno tame baisiame pragare ir pergyveno žmonių skerdimus, patys pasidarė irgi gyvi kankiniai, nežiūrint, ar jie buvo katalikai ar komunistai.

— Lenkija yra naujos rūsies kankinių karalystė, kurioje kankiniai gyvena, — ramiu balsu pareiškė vienas kunigas parlamento atstovui D. Donnelly.

— Kunigo žodžiai, — kaip toliau pasakoja minėtas atstovas, — šiandien tinka ne vien

tik katalikams, kurie priešinaisi komunistiniam režimui, bet ir kiekvienam lenkui, kuris pergyveno nacių okupaciją.

Kai paliečiamas klausimas apie Vokietijos sienų reviziją arba jos apginklavimą, tai lenkai neturi dviejų priešingų nuomonių, nes nacių paliktas siaubas yra jaučiamas kiekviename žingsnyje, nors raudonieji irgi nėra geresni, bet daugumoje dar savi.

3. Auschwitzas — kančios simbolis

Parlamento atstovų grupė lankėsi buvusioj Auschwitzo koncentracijos stovykloj. Jie padėjo vainiką prie egzekucijų sienos, prie kurios daugybė vyrų ir moterų, perverti vokiečių kulku, baigė savo paskutinę šios žemės kelionę.

Auschwitzas — lenkų tautos kančios simbolis. Tai tikras kapinynas, kuriame ilsisi daugiau kaip trys milijonai žmonių. Ir po dešimties metų nė vienas lenkas negali ramiu, be susijaudinimo, balsu kalbėti apie Auschwitzą, nes kiekvienas turi giminių ar draugų, kurie čia žuvo baisiose kančiose. Šių baisių koncentracijų stovyklų šešėlis dar ir šiandien jaučiamas visoj Lenkijoje ir šis šešėlis dar labiau tamsėja, nes vietoje senųjų atsirado naujos koncentracijos stovyklos.

— Kai aš perėjau pilną žmonių kaulų ir kitų liekanų lauką, — pasakoja Mr. D. Donnelly, — tada aš supratau, kodėl nė vienas lenkas nenori nė girdėti apie Vokietijos apginklavimą.

4. Miestų atstatymas

Po karo baisių skerdynių Lenkijos valdžią paėmė krašto gyventojams mažai žinomi komunistai, kurie, raudonųjų durtuvų remiami, pradėjo 1945 m. krašto atstatymą. Pirmas vyriausybės sprendimas buvo atstatyti Varšuvą, kurį vykdyti (Tęsinys 10-am psl.)

PARKWAY CATERING

For the finest in catering

We specialize in

PARTIES, BANQUETS,
SHOWERS, WEDDINGS.
2100 Lincoln Park West
Diversey 8-5000

SIUNTINIAI Į LIETUVĄ

visus mokesčius čia sumokėjus

100% apdrausta

DRABUŽIAI
GYDUOLĖS
ir t. t.

Jūsų giminės gausna be jokių jiems išlaidų

CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.

220 SO. STATE ST., CHICAGO
Tel. WAbash 2-9354

Atdara šeštadien. iki 1:30 popiet.

SUTVARKYKITE LAIKU SAVO AUTOMOBILĮ
STASYS DAPKUS

3255 SO. UNION AVENUE Tel. CALUMET 5-1127
Prityręs mechanikas, turįs moderniausių įrankius, gerai ir nebrangiai pataiso karoseriją ir nudažo, taip pat sureguliuoja

motorą, kad taupiau naudotų benzina ir alyvą. Dirbtuvė yra 3231 So. Lowe Ave., įvažiuoti reikia iš alėjos. Kas negali atvažiuoti į dirbtuvę, skambinkite telefonu susitarimui.

FINEST AUTOMATIC WASHER YET

-but at a budget price!

Here's the wonderful new General Electric Deluxe Automatic.

It'll give you the whitest, brightest wash ever! Completely automatic, and with every work-saving feature.

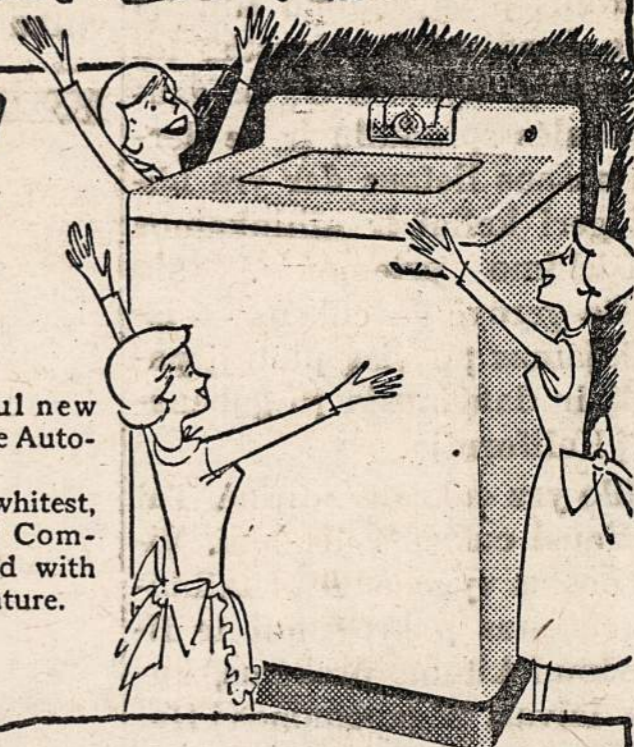

DELUXE AUTOMATIC

\$239⁹⁵

Formerly \$299.95 — Now

Come in for a free demonstration TODAY!

LEO BERMAN HARDWARE and APPLIANCES

1638 W. 63rd Street HEmlock 4-6800
(1 block West of Ashland on 63rd St.)

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

NAUJIENOSE galima užsisakyti ARGENTINOS LIETUVIŲ BALSĄ

Argentinoje gyvena didokas lietuvių skaičius. Pastaraisiais metais tą kraštą pasiekė dar keli šimtai lietuvių. Amerikiečiai ten turi giminių, draugų ir pažįstamų. Norintieji sekti visuomeninį Argentinos lietuvių gyvenimą yra kviečiami užsisakyti geriausią Pietų Amerikos lietuvių laikraštį — ARGENTINOS LIETUVIŲ BALSĄ. Metinė jo prenumerata yra tikrai \$3.00. Laikraštį gausite jei pasiūsite \$3.00 Money Orderį arba čekį tokiu adresu:

NAUJIENOS
1739 So. Halsted St. Chicago 8, Ill.

Geriausia dovana kiekviena proga! Lietuvio rašytojo knyga anglų kalba!

32 trumpos apysakaitės, daugiausia iš studentų gyvenimo Lietuvoje.

A KISS IN THE DARK

By J. JASMIN

Translated from the Lithuanian by Milton Stark.

Kaina \$2.00 — įrista \$3.00.

Siųskite Jūsų užsakymą su pinigais ar čekiu:

NAUJIENOS
1739 So. Halsted Street, Chicago 8, Ill.

Ar mes esame jau susmukę? Ne!!!

Skamba, skamba lietuvių kalba

Naujieji Čikagos lietuviai pajusdavo tikrą gaivalingą savo tautinės gyvybės pulso-suplakimą, kai jie anais metais susirinkdavo į Tremtinių D-jos susirinkimus. Kokios gyvos kalbos tada traškėdavo, kokios jautrios dainos aidėdavo! Deja, gyvenimo tikrovės nagai išdraskė tuos susirinkimus, sunaikino ir pačią draugiją. Tai naujosios buities tyčios, graudus įspėjimas kiekvienam.

Bet koks atsitikimas! Eini gatve ir staiga patenki į spiečių jaunų praėivių: būriai, poros, būreliai, porėlės eina pro šalį ir visi drąsiai laisvai kalba — lietuviškai. Jų ir juokas lietuviškas, ir jie visi tokie malonūs, tokie gražūs, taip savi ir brangūs. Bet iš kur jie? Kas čia atsitiko, kuri atominė jėga čia tą jaunimą sunėšė? Staiga — praregėjimas: gi čia garšioji šv. Kryžiaus bažnyčia, čia yra persikėlusį Aukštesnioji Lituaniškos Mokykla, ir šiandien šėštadienis, čia yra susipietusi šviesioji lietuvių moksleivija savo žinių plėsti. Tai lietuviybės vyčiai, tautinės sąmonės nešėjai... Kaip nuostabu! Kokių stebuklu tatai sušvinta, kokia lietuvių gyvybės gija čia suvirpa suskamba! Kaip šviesu ir kaip gera! O, kad būtum vienas tarpe jų, kad galėtum jiems priklausyti, būti vėl jaunas, planuoti ateitį, kupiną nepaprastybės... Bet negrįžta, kas yra praėję... O tik suprask ir raminkis, žmogau.

Ir pro šv. Kryžių praėini, iš to puikaus jaunimo minios išėini, ir liekna gatvė belieka toliau. Tik minčių srovė verda, geresnių laikų atsiminimus iškeldama. Taigi. Išnyko gausieji tremtinių susirinkimai, bet, va, iškilo jaunimas mokykloje. Valparaiso universitetas kadaise davė lituanistikos klases, spietė lietuvius studentus, ir iš ten kilo lietuviybės šulai: visuomenės veikėjai, tautinio darbo vadai, didžiadvasiai lietuviai, gebą aukotis idealui. Daug lietuviško darbo nūnai jais remiasi, o naujieji veikėjai ir priaugančioji karta yra nejučiomis jų veikiamas. Stiprios dvasios nepaslėpsi: ji kaip saulės versmė, regimai ar neregimai, kelia gyvybę. Iš to jaunimo kils didvyrių, kils dvasios milžinų, jie bus visuomenės vadai ateityje. Iš jo kils Albavičius, Linkus, Urba, kils Šimutis, Grigaitis, Olis, Rudis, Biežis, Bačiūnas, Vaidyla; jie duos ateities lietuvių tarybą, laikraščių redaktorius, bet jie gali duoti ir vadus, kurie ves tautą į išlaisvintą Lietuvą.

Kyla, kyla jaunoji karta

Pajutęs jaunimo gaivališkumą, lietuvis susimąsto. Kad tas jaunimas renkasi į Lituaništinę Mokyklą, tai vyksta ne iš jo intelektualio apsisprendimo, bent ne vien iš to; tai vyksta dėl tautinės garbės pajutimo, dėl tautinio didumo, gauto iš savo tėvų, iš savo artimųjų lietuvių, tai ateina iš bendrojo plačiojo tautinio susipratimo, einančio iš kartos į kartą. Jaunimas gavo lietuvišką gyvybę, ji jame auga, plinta, stiprėja; jame ji reiškiasi naujais posūkiiais ir naujais keliais. Tai jaunystės jėga, nežinanti nei varžtų, nei kliūčių.

Kas regi jaunimą, tas negali būti siauraprotis, nes jaunimas nėra toks; kas brangina jaunimą, tas neprivalo susirišti siauro tikslo saitais, kaip vien savo partijos siekiais, ar savo verslo tikslais, kurie neigtų, trikdytų bendrąjį tautinį veikimą. Išėjus iš jaunimo būrio, mintimi apėmus tautinio darbo plotą, tuojau pajuntama gėla: kodėl tiek daug kapojamasi tarpusavy, niaujamasi ir kenkiama patiems sau? Ir tokių netaktiškų priemonių griebiamasi, savo ambicijoms tenkinant. Užuoť dirbus tikrąjį tautos išlikimo ir išsilaisvinimo darbą, nupuolama kuone į asmeninius savanaudiškumus. Kur dingo tiems asmenims lietuvių didybė, jo taurumas, jo idėjingumas? Kodėl leidžiamasi į naivumą, net nesąžiningumą, kai tauta laukia didžiausio kilnumo, ir pasiaukojimo? O todėl, kad tie žmonės užmiršta jaunimą, užmiršta jaunimo tikėjimą, iš jaunimo kylančią Lietuvos ateitį...

Nereikės ilgai laukti to meto, kada Lituaništinės Mokyklos jaunimas prabils į mus per savo darbus ir prabils į mus tiesiu savo žodžiu. Žinome, jau jis ruošiasi pasirodyti viešai, savo koncerto formoje; neilgai reikės laukti, kad jis tars idėjinį savo žodį. Ir bus mūsų žmonių, kurie jaunimo dvasios paveikti, ims taip pat naujais žodžiais kalbėti. Juk turi būti išmesti tie siauruose sulūžusio Vokios stovyklų gyvenimo rateliuose supinti tikslai, nes dabar dirbama ne nūdienai, bet andienai; juk jaunimas yra ne dabarties jėga, o ateities. Tas jaunimas nėra suskilęs. Atvirkščiai: jis yra vienaalytis idėjos ir ryžto pasireiškimas. Jis yra suėjęs vienuomen savo mokslo dvasios ir lietuvių kalbos bei lietuviško tautiškumo vedamas. Vienas tikslas visiems, ir nėra svyravimo. Ir mūsų visuomenė turi rasti kelią į vieną darnų darbą — Lietuvos laisvės atgavimo darbą.

Ar lanksčios ir gyvos mūsų mokyklų programos?

Pat šių metų pradžioje MŪSŲ MOKYKLA rašė: "... yra daug kas galima atlikti aukštesniojoje mokykloje kolegijos pasisekimui užtikrinti, ir tatau būtina turi priklausyti kurio specifinio dalykų jungimo. Mokykla turi sąmoningai rūpintis patyrimu ir žinojimu, kurie skatintų išugdyti:

Intelektinę iniciatyvą, pasitikėjimą ir dėmesingumą.

Gabumą skaityti ir interesuotis.

Gabumą galvoti.

Mokėjimą reikštis raštu ir žodžiu.

Patyrimai bibliotekoje ir kitai sugebėjimai naudotis knygomis, periodika ir t.t.

Žodyno apstumą (kurį asmuo vartoja).

Gebėjimą sąmoningai klausytis.

Pažinimą, įpratimą ir išmokimą.

Pažinimą savęs.

Šie dalykai nesiryškina į pavienumą, ir todėl praktikoje kiekvienas mokomasis dalykas gali duoti progos padaryti aiškių įnašų, kad vienas ar keli sakyti tikslai būtų pasiekti".

Nėra reikalo sakyti, kad mūsų (Lietuvos) mokyklų programos buvo taip prikrautos, jog mokytojui vargiai beliko vietos kurią savo idėją įdėti. Be to, mokytojai nė nebuvo ruošiami tam tikslui. Nereikia nė sakyti, kad dabar Lituaništinės Mokyklos turi ne vien programos atlikimo tikslą; pirmiausia reikia išugdyti gerą lietuvių, išprususį inteligentą, gyvos iniciatyvos asmenį. Toks būdamas, jis niekada nesu-

kliūs pasisemti žinių, kada kokių jam prireiks. Bet kaip šis programos interpretavimas galima atlikti praktikoje? Ar lituanistinių mokyklų mokytojai turi galimumų įtokius užsimojimus leisti? Ar jie turi jėgų tokiam žygiui? Aišku, čia reikia talentingo pedagogo, reikia, kad jis savo jėgas vien mokymo ir auklėjimo darbu tedėtų, o ar tai turi mūsų mokyklos? Visdelto, lituanistinė mokykla turėtų laikytis vienuotiso supratimo: šis jaunimas ruošiamas išimties paskirčiai — nešti lietuviybės gyvybę, tiek tai būtų šiame krašte esant, tiek ir Lietuvon grįžus. Mūsų buities fragiškumas to reikalauja, ir mūsų mokyklų darbas iš to gauna labai ypatingą paskirtį.

Aukščiau paduotieji mokymo darbo tikslai, kurie siekiami kai kuriose amerikinese highschool'ėse, turėtų tapti būtinybe mūsų lituanistinėse mokyklose. H. G. Wells apie tradicinę istorijos mokslą yra pasakęs, jog tai esanti supuvusi virvė, supinta iš faktų apie karalius ir karus. Jis yra bandęs savaip istoriją rašyti. Ir mūsų mokykloms reikėtų dabotis nesilaikyti kurios nusenusios virvės, o tempti visas jėgas, kad jaunimas išugdytų savo išmintį, kad išplėtotų individinius savo gabumus. O vyriausias mokyklos tikslas turėtų būti — pagaminti didžiausią skaičių vadovų ateisimam lietuvių visuomenės gyvenimui, lietuvių tautos kultūros darbui. Susąmoninkime savo mokyklų programų vykdymą. K.G.

Knygos, kurias myli ir protas ir širdis

TINKAMIAUSIOS
ilgiems žiemoms vakarams
ir Kalėdų dovanoms
KNYGOS
gaunamos iki Naujų Metų
beveik už pusę kainos.

ČIKAGOS SESELIAI.
Septynios novelės, ba-
sesnės už Upton Sin-
clair'io Raistą; iliustru-
otos: 316 pusl.; Kaina \$3

SLIAPTARNIAI. Pirmą
knyga, kurioje tiek daug
pasakyta apie Amerikos
lietuvių gyvenimo sunku-
mus, vargus ir kovas dėl
lietuviybės. 652 pusl., Jo-
no Šliupo, "dėdės" Šerno
ir kun. Dembskio atvaiz-
dai, kaina tik 3 doleriai.

ŠIRDIES RŪMAI. Am.
lietuvių gyvenimo ro-
manas; pirmas apie
širdį; iliustruotas;

450
puslapių;
kaina 4
doleriai.

Visos 3 knygos tik už 8
dolerius! Bet šita be-
protiškai numušta kai-
na galios tik iki Naujų
Metų. Todėl nedelski-
te, bet kiškite į voką
\$6.00 ir siuskite: DR.
ALG. MARGERIS,
3325 So. Halsted St.,
Chicago 8, Ill. Persiun-
timo kaštus apmokame

(Tęsinys iš 5-to pusl.)

pradėjo su keliais kastuvais, bandydami nuvalyt didžiulius plotus griuvėsių. Tai buvo labai akiplėšiškas sprendimas, nes visos atstatymo išlaidos buvo užkrautos prekių vartotojams, kurie turėjo mokėti aukštas kainas už perkamas būtinas gyvenimui reikmenis. Šiandien Varšuva keliasi iš griuvėsių kaip modernus didmiestis.

Dancige (Gdynėje), buvusiam laisvajame mieste ir mylimiausioje nacių medžioklės vietoje, šiandien iš 400,000 gyventojų yra telikę tik keletas vokiečių ir nedaugiau yra likę buvusiose vokiečių provincijose į rytus nuo Oderio ir Neisės upių. Lenkai nenoriai rodo svetimšaliams šias buvusias vokiečių žemes, kur apgyvendino apie penkis milijonus lenkų, kurie buvo priversti palikti savuosius namus Sovietų Sąjungos užimtoje Lenkijos rytinėje srityje. Vokiečiai, kurie dar liko gyvi po karo audrų, buvo perkelti, nesiskaitant su jokiais žmoniškumo priemonėmis, į okupuotą Vokietiją.

Žymiausiame buvusiam vokiečių Baltijos uostamiestyje Stettine, kuris prieš karą turėjo apie 300,000 gyventojų, po karo kaip mieste, taip ir apylinkėse nebuvo padaryta jokios pažangos, išskyrus naujus įrengimus uoste.

Kituose miestuose, kaip Breslau mieste, dar vis vykdomi sunaikintų pramonės įmonių atstatymai ir vykdomos blokinių pastatų statybos darbininkų butams įrengti. Atsilankiusiems svetimšaliams vis nuolat pabrėžiama, kad Oderio-Neisės siena gali būti pakeista tik per Lenkijos žmonių lavonus.

5. Krokua — rezistencijos centras

Krokuvos miestas savo išorine išvaizda skiriasi nuo kitų miestų. Visi miestai yra išpuošti komunistų vadų paveikslais ir jų rasi kiekvienoje miesto vietoje. Krokua šiuo atžvilgiu išsiskiria iš kitų miestų, nes šių paveikslų čia nematyti. Priežastis: Krokua yra rezistencijos centras prieš komunistų valdžią.

Todėl Krokuvoj slaptosios policijos agentų yra daugiau kaip kitose vietose.

Sėdėdamas vienoje Krokuvos kavinėje su savo kolegomis, — pasakoja Mr. D. Donnelly, — aš bandžiau užmegzti pasikalbėjimą su kai kuriais lenkais. Skirtingos kalbos yra didelė kliūtis susikalbėti, todėl aš užrašiau ant popierėlio mūsų vardus, kad paaiškintų, kodėl mes, svetimšaliai britai, esame čia.

Staiga nepažįstamas vyras, sėdėjęs prie kito staliuko ir stebėjęs mus, prišoko prie manęs ir pačiupo mano popieriaus lapelį. "Ką jūs, po velnių, sugalvojote?" — jis sušuko. Kai paklausiau, kas jis toks, tai jis suriko: "Policija". Tą vakarą mes buvome budriai sekami.

6. Kova dėl sielos

— Būtų klaidinga manyti, — tęsia toliau savo pasakojimą Britų parlamento atstovas, — kad slaptoji policija (UB) jau sunaikino žmonių moralę. Pagrindinis pasipriešinimo centras, žinoma, yra Romos Katalikų Bažnyčia. Kiekvieną sekmadienį, kiekviename mieste ir kiekvienose pamaldose visos bažnyčios yra pripildytos iki pat durų.

Vieną sekmadienį Varšuvoje aš bandžiau prasiskinti kelią į bažnyčią. Tai buvo panašu į Valijos žmonių priešrinkiminį susirinkimą; atmosfera įtempta ir daug žmonių stovėjo gatvėje. Daugelis dalyvių buvo jaunimas.

Kai buvo šventinama viena Varšuvoj bažnyčia, visas gatvės judėjimas buvo sustabdytas 70,000 žmonių minios, dalyvavusios šiose šventinimo apeigose. Jei aš priklausyčiau Britų Romos katalikams, tai aš būčiau grįžęs į vakarus labai išdidus.

— Kova dėl Lenkijos sielos jau yra pradėta vesti viešai "gyvųjų kankinių". Daug prieš komunistus nusistačiusių kunigų yra likviduoti. Tačiau būtų klaidinga manyti, kad šiuo metu visi lenkai yra gyvi kankiniai, — toliau sampratauja Mr. D. Donnelly.

Milžiniška komunistų valdžios propagandos mašina, anot minėto atstovo, padarė įtakos žmonių sielai ir protui. Komunistinė valdžia suranda kasdien naujų pritarėjų ir šalininkų. Laikas dirba raudonųjų naudai. Vakarams tūpčiojant ir nesiryžtant į kryžiaus karo žygį, daugelio lenkų sielos yra kryžkelėje: į Romą ar į Maskvą. Laikas ir tarptautiniai įvykiai išryškina lenkams kelią, kurį jie turės pasirinkti.

"NIDOS" knygų klubas

Londonė, Anglijoje, jau yra išleidęs eilę knygų ir nusistatęs kiekvieną mėnesį patiekti skaitytojui po naują vertingą knygą. Užsisakantieji knygas skaitomi klubo nariais ir jiems kiekviena knyga tekainuoja tik po vieną dolerį.

Tai yra pirma ir labai gera proga papildyti savo bibliotekas naujomis, įdomiomis knygomis. Šiuo laiku yra gauta:

1. Br. Daubaro "Duonos Beieškant"—124 pusl. knyga, kurioje atpasakojami vokiečiai R. Lipertaitės išpūdžiai, jos išgyventi per 6 metus šiandieninėje bolševikų pavergtoje Lietuvoje.

2. Vyt. Alanto "Svetimos Pagairės"—256 pusl. knyga. Novelės, feljtonai ir apsakymai. Pastarąją jau mūsų periodinės spaudos puslapiuose recenzentai suspėjo tinkamai įvertinti.

Šios ir išleisimos kitos "NIDOS" Knygų Klubo knygos užsisakomos adresu:

"NIDA" BOOK CLUB,
care of J. Janulaitis,
4510 So. Hermitage Ave.
CHICAGO 9, ILL.

10 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, NOVEMBER 20, 1954

PASIMATYKITE SU STANLEY LITVINU

APIE JŪSŲ INSULIACIJOS PROBLEMAS
DABAR YRA LAIKAS ĮRENGTI SAVO NAMĄ ŽIEMAI

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materiolių.

CARR - MOODY LUMBER COMPANY
3039 SO. HALSTED STREET Tel. VICTORY 2-1272
STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI.

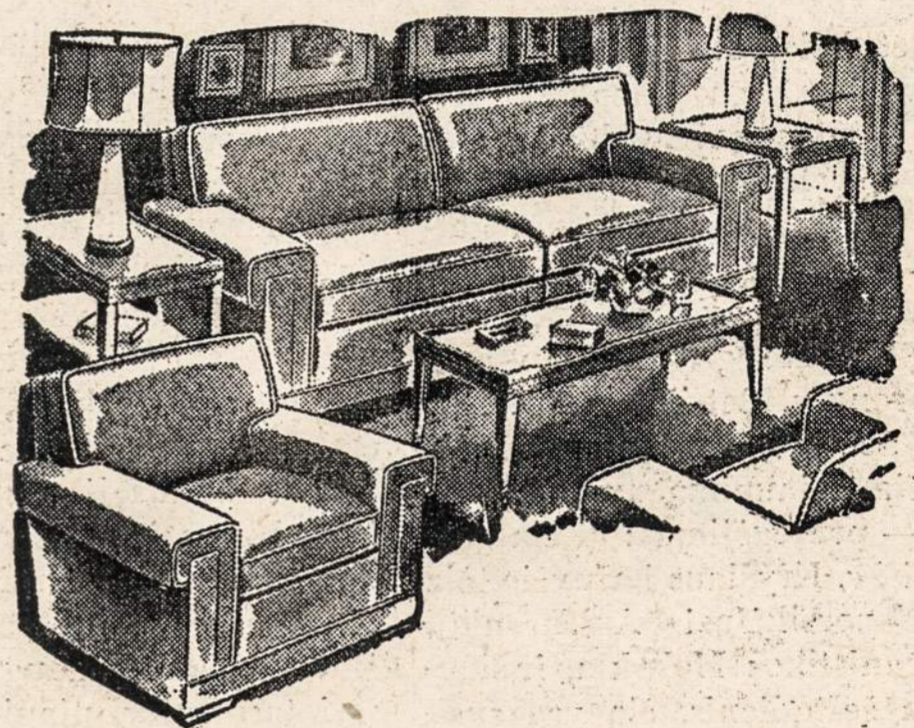

LIETUVIŲ PREKYBOS NAMAI

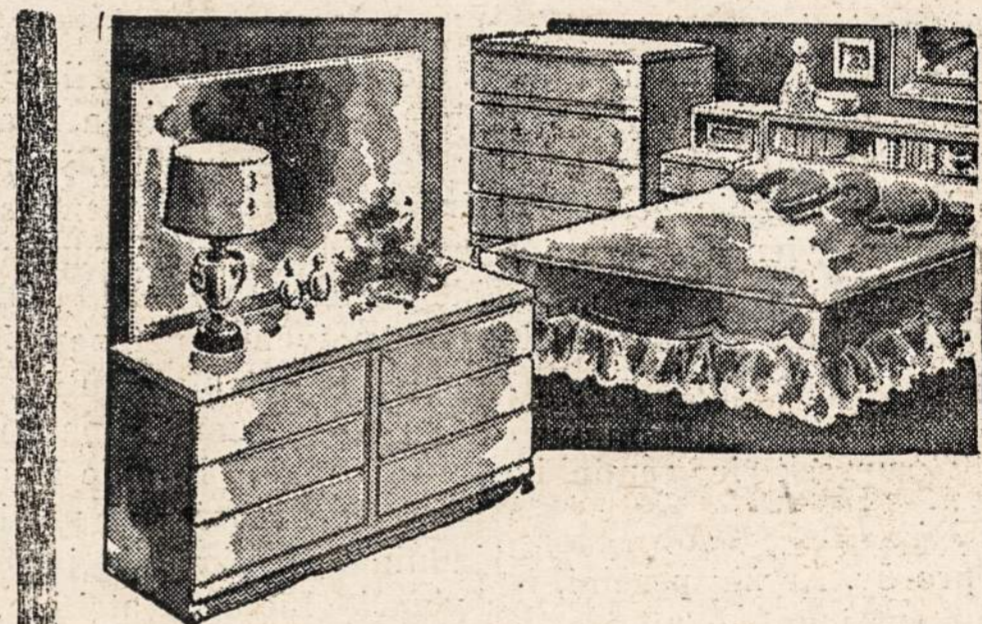
Sekmadieniais 10-5 val. neskaitoma taksų.

Prekės be sugadinimų, brokų, 1955 metų stiliaus.

Klientų sąskaitos neparduodamos Finance Co.

Didelis pasirinkimas svečių kambario baldų, nylon, vilnų, naujausių medžiagų ir spalvų, garantuota 10 metų. Dvieju dalių sofa ir fotelis \$14900

Čia rasite moderniškiausių miegamojo kambario baldų. Europietiško ir vietinio stiliaus ir skonio, ažuolo, raudonmedžio, riešuto, vyšnios ar kriaušės medžio.

Penkių dalių puikus miegamasis: dviguba komoda, chest, lova, dvi lempos, kilimėlis \$16900

Penkių dalių chromo setas virtuvei, formica viršumi, parduodamas už \$69.00, pas mus ši mėnesį tik \$3900

FURNITURE CENTER, INC.

IMONĖS VEDEJAS JUSTAS LIEPONIS

3224 South Halsted Street

Telefonas: Victory 2-4226

Atidaryta pirmad., ketvirt. 9-9:30 val. Kitom dienom 9-6, sekmad. 10-5.

SUOMIAI PRIEŠ 2000 METŲ MOKĖSI KANKLIUOTI IŠ LIETUVIŲ

MUZIKAS ISTORIKAS J. ŽILEVIČIUS APIE KANKLES IR KITUS LETUVIŲ LIAUDIES MUZIKOS INSTRUMENTUS

Lapkričio 14 dieną įvyko ypatingasis "Naujienu" vakaras, kuriame dainavo garsieji čiurlioniečiai, turėjo retai įdomų ir stiprų kanklių orkestrą. Vadovė — prityrusi kanklininkė Ona Mikulskienė, jau net dvidešimt metų be pertraukos vadovaujanti kanklių orkestrams Lietuvoje, Vakarų Europoje ir čia Amerikoje.

Sekmadienį įvykusiame šaunajame "Naujienu" koncerte ir buvo iškilmingai atžymėtos jos kankliavimo sukaktuvės.

Tad ir yra pravartu išsamiau susipažinti su lietuviškosiomis kanklėmis bei jų muzika. O visa tai įdomiai aiškina čiurlioniečių garbės narys muzikas Juozas Žilevičius ("Vienybė" Nr. 32, 1950 rugpjūčio 11):

"Prieš 20 metų pradėjęs tyrinėti lietuvių liaudies muzikos instrumentus, susidariau savotišką išvadą: pasirodo, jog lietuvių įvairių įvairiausių rūšių muzikos instrumentų buvo vartojama nemažiau kaip 26 rūšys. Sunku surasti kitą tautą, kuri, šalia šimty tūkstančių įvairiausių liaudies dainų, pasakų, padavimų, muzikos garsams išreikšti turėtų tiek daug ir įvairių muzikos instrumentų.

Iš buvusių mano rinkinyje (apie 300 įvairių egz.) galima buvo nustatyti 3 pagrindines grupes: styginių (kankles, boselis su pūsle, "manikarka" ir kt.), pučiamųjų (ragai, birbynės, lumzdis, skudučiai, trimitai ir kt.) ir mušamieji (būgnai, būgneliai, barškynės, tarškynės, lentos ir kt.).

Tiesa, nevisi jie yra grynai lietuvių išgalvoti, jų tarpe nemažai yra užneštų iš kitur, pvz., cimbolai. "Labanorų dėda", katilai, psaltirionas ir kt., bet jie visi yra lietuvių liaudies garsų pasaulyje žinomi, vieni tobulinami, kiti atmetami, o dar kiti net gerokai išvystomi. Žiniu apie šiuos instrumentus užlinkame tautosakoje: pasakose, dainose ir kt.

Dėl vietos stokos šiuo kartu nėra galimybės kiek plačiau apie juos pakalbėti. Apstosiu tuo tarpu prie kanklių, skudučių ir trimitų, nes tuos muzikos padargus vartoja "Čiurlionio" vardo ansamblis, kuris dabar pradeda koncertuoti po šių plačių padangę. Norisi suteikti kiek medžiagos, kad klausytojai, koncerte išgirdę tuos instrumentus, nors kiek apie juos turėtų žinių.

Kanklių amžius siekia tų laikų, kada lietuvių tauta pradėjo savarankiškai reikšti savo mintis. Susitinkdami su dar miglotų pradų mūsų tautos kultūros istorijos užuomazga, jau susitinkame ir su kanklėmis.

Mitologijos ir stambeldystės laikotarpyje susitinkame su deive Ragiene, kuri kanklininkus globoja. Kai degindavo aukas stabams, kanklės dalyvaudavo kai kurių švenčių ar aukojant aukas kaip būtinybė. Kanklės buvo tiek į lietuvių sielą giliai įsėdusios, jog net ir jas gaminant buvo prisilaikoma savotiškų ceremonijų, jei buvo norima, kad kanklių balsas būtų skardus, gyvas, kalbą į klausytojų sielą, nes senas kanklininkas Zambacevičius (iš-jų Sirvidų kaimo, Lekečių valsčiaus, Šakių ap.) visada sakydavo, jog: "kanklės pakelia širdį prie gerų darbų, širdį nušluosto varge ir melsis lengviau..." Taip jo kanklininkai seneliai kalbėdavę.

Buvo tikima, jog kai lydi numirėlių, reikia skaptuoti ir bendrai kankles dirbti, kad lydiniųjų širdies skausmai dėl gailėsčio pereitų į kanklių garsą. O dar geriau būvę, jei ir medį kirsdavę kanklėmis dirbti, kuomet numirėlis lydimas. Taip teigė minėtas kanklininkas Zambacevičius.

Sena Jokūbo Naktinio žmona iš Virškupienu kaimo, Papilės valsč., Biržų apskr., irgi teigė, jog būtina reikia kanklėmis daryti medį kirsti, kai išgiedama numirėlių iš namų. Panašiai kalba ir senelis Adomas Jakevičius, Budinių km., Biržų apskr. Panašių nuomonių užtiko ir kan. Sabaliauskas, kai jis pradėjo rinkti medžiagą apie kankles. Kitur net taip toli nueinama, jog būtinai reikėję tą medį kirsti net tuomet, kai dirbėjo tėvą laidojai.

Pirmiau kanklės buvusios padaromos tokios, kurios kalbėdavusios: nuskendo mergaitė jūroje, sugavo ją žvejas, iš jos kaulo pasidaręs kankles, iš plaukų stygas. Skambinant kanklės skūsdavosi, jog mergaitė buvo tyčia nuskandinta. Motina ar tėvas atpažindavę savo dukterų balsą. Net martelė, verkdama po sunkių darbų, pasivertė putinėliu, o kai kankles iš to medžio padarė, ji prakalbėjo, o kai medį kirto, net kraujas pasirodė.

Bet būta ir kitokių variantų. Pvz., sumušama miniklio koja, kaulai sumetami į sodą, iš kurių išauga sadula, iš jos padaromos kanklės, su tomis kanklėmis einama į karčiamą "senų bobų karšinti, jaunų mergų šonkinti".

Šie keli pavyzdžiai rodo, jog kanklės buvo gerbiamos ir laikomos tokiu padaru, su kuriuo galima buvo pasikalbėti, kaip su gyvu. Todėl suprantama, kodėl kanklėmis kankliuodavo tam tikri burtininkai ir žyniai ir, keliaudami nuo namų

iki namų, nuo vienos pilies iki kitos, nupasakodami garsius praetis įvykius, savo didvyrių karžygiškumą, lemdami karų žygiuose pasisėkimus ar nelaimes kraštui. Visa tai buvo daroma kanklių garsams palydint.

Iki Liublino Unijos visi Lietuvos kunigaikščiai savo pilyse ir karų lauke turėdavo kanklininkų. Yra žinomas net tik-

ras istorinis atsitikimas, kuomet magistras Ulbrichas von Jungingen dainiui-kanklininkui Rikseliui už lietuviškai dainuotas heroiškas dainas įteikė, kaip padėką riešutų kevalų lėkštę pažeminimo ženklui. Yra žinoma, kad mūsų kanklininkai nekludomai su kanklėmis keliaudavo visur ir niekas, net spetimtaučiai, ne- (Tęsinsys 12-me psl.)

Lietuvių Taupymo ir Skolinimo Bendrovių Lygos Narys

kuriuose kiekvieno santaupos yra apdraustos iki \$10,000.00, o namų paskolos duodamos lengvomis sąlygomis.

CHICAGO SAVINGS & LOAN ASSN.

6234 SOUTH WESTERN AVE. CHICAGO 36, ILLINOIS

CRANE SAVINGS & LOAN ASSN.

2555 WEST 47th STREET CHICAGO 32, ILLINOIS

DISTRICT SAVINGS & LOAN ASSN.

3430 SOUTH HALSTED STREET CHICAGO 8, ILLINOIS

ST. ANTHONY SAVINGS & LOAN ASSN.

1447 SOUTH 49th COURT CICERO 50, ILLINOIS

UNIVERSAL SAVINGS & LOAN ASSN.

1800 SOUTH HALSTED STREET CHICAGO 8, ILLINOIS

BUDRIKO

42-as SUKAKTUVINIS IŠPARDAVIMAS

NUOSTABIAI ŽEMOS KAINOS!

Gumos sėdynėms (rubber cushion) sofas, buvo \$150, už	\$69.00
Gumos sėdynėms (rubber cushion) krėslai, buvo \$89, už	\$39.00
2 gab. klevo rėmų gyvenamojo setas, reg. vertės \$129, už	\$69.00
2 gabalų gyvenamojo setas, reg. vertės \$199, už	\$99.00
2 gabalų Kroehler parlor setas, reg. vertės \$225, už	\$119.00
Kroehler Sleep-O-Lounge, reg. vertės \$219, už	\$129.00
Simmons Beauty Rest contour krėslas, reg. kaina \$119, už	\$69.00
Simmons Hide-a-bed, reguliari kaina \$259, už	\$199.00
3 gabalų miegamojo setas, reguliari kaina \$175, už	\$88.00
4 gab. miegamojo setas, Burl walnut, reg. vertės \$495, už	\$275.00
5 gabalų Arwin Dinette setas, reg. kaina \$69, už	\$39.00
9x12 viloko (felt) karpetai, reg. kaina \$34, už	\$16.00
9x12 Axminster karpetai, reguliari kaina \$69, už	\$39.00
27 col. Axminster laiptams karpetai, reg. kaina \$2, už	90c. pd.
27x44 karpetai, reguliari kaina \$3, už	\$1.00

Kalėdinės lėšės, tri-račiai (3 wheel bikes), iškimšči žvėrys 50% nuolaidų. APLANKYKITE MŪSŲ ŽAISLŲ SKYRIŲ

Namų Reikmenys

7 kubiškų pėdų Admiral šaldytuvas	\$119.00
8 kubiškų pėdų Coolerator šaldytuvas	\$129.00
8 kubiškų pėdų General Electric šaldytuvas	\$189.00
6 kubiškų pėdų Frigidaire šaldytuvas	\$149.00
10 kubiškų pėdų Crosley šaldytuvas	\$219.00
8 kubiškų pėdų Philco šaldytuvas	\$179.00
8 kubiškų pėdų General Electric freezer	\$179.00
12 kubiškų pėdų Upright freezer	\$199.00
4 kambarių aliejiniai degintuvai (burners)	\$29.00
Maži gaminiai šaldytuvai	\$19.00

Brangenybės, Laikrodžiai, Deimantai, Iprastos Brangenybės, Indai, Sidabras SUTAUPYMAS IKI 50 NUOŠIMČIŲ

Deimantinis žiedas, 1 karato, vertės \$750, už	\$495.00
Deimantinis žiedas, vertės \$75, už	\$37.50
Waterproof 17 akmenų rankinis laikrodis, vertės \$29, už	\$14.00

PAPRASTŲ BRANGENYBIŲ NUPIGINIMAS 60%

24 gabalų stalui sidabriniai daiktai, vertės \$9, už	\$3.95
50 gabalų pietum indų setas, vertės \$39, už	\$17.50
Philco radijai, vertės \$21, už	\$14.00

Budriko specialus užpirkimas 1,500 televizijų setų, nacionalių išdirbysčių, 41 iki 53% nuolaida!

17 col. stalo modelio televizijos setas, mah. kab., reg. \$199, už	\$89.00
21 col. stalo modelio televizijos setas, mah. kab., reg. \$225, už	\$119.00
17 col. console TV, mahogany kabinetas, reg. \$225, už	\$129.00
17 col. console, šviesiam kabinete, reg. \$250, už	\$139.00
21 col. console TV setas, mahogany kabinetas, reg. \$299, už	\$149.00
21 col. console TV, šviesiam kabinete, reg. \$325 vertės, už	\$159.00
21 col. console TV ir Radio, AM-FM autom. kombinacija, "silver mist", reguliari kaina \$750, už	\$325.00
24 colių console TV, reguliari kaina \$399, už	\$199.00
15 col. spalvos televizijos setas, console, buvo \$750, už	\$345.00

Vartoti televizijos setai nuo \$18.00 ir aukščiau. LENGVI IŠMOKĖJIMAI! DIDELIS TRADE-IN-ALLOWANCE. Visi setai garantuoti, 90 dienų dykai patarnavimas. Dalys vienus metus.

JOS. F. BUDRIK, INC.

3241 So. Halsted Street Chicago, Illinois

Atidara Sekmadieniais 10-5. Pirmad. ir Ketvirtadieniais iki 9:30 P. M. Budriko leidžiama Radio Valanda kožną ketvirtadienį nuo 6 iki 7 valandos vakaro iš WHFC stoties. 1450 kil.

(Tęsinys iš 11-to psl.)

drįsdavo jų paliesti.

Liublino Unija uždare duris kanklininkams, nes stipriau įsiveržė svetimi papročiai ir palaipsniui iš didikų pilių stūmė lietuvių kalbą drauge su dainiais kanklininkais. Kaip tik tuo laikotarpiu ir smuikas, iš Vakarų Europos atkeliavęs svečiais, mūsų didikų pilyse užėmė kanklių vietą, o kai stabai po krikšto buvo sunaikinti, tai ir apeigose kanklės nebebuvo reikalingos. Bet kaimas paliko ilgus amžius su kanklėmis neperskiriamas.

Kaimiečiai vestuves pradėdavo su kanklių muzika ir bendrai visos vestuvinės apeigos buvo kanklių muzikos lydimos, nes dar ne taip seniai, kai Juška aprašė Veliuoniskiuose vestuvių rėdą, ten dar didžiujam kanklių muzika vyravo. Tik vėliau smuikas užėmė kanklių vietą. Sunku rasti nors kokią grynai lietuvišką apeigą, kurioje nedalyvautų kanklės. Daugiausia kanklės buvo vartojamos sutartinių giesmių kankliavimui, bet jomis daugelyje vietų ir dainoms bei giesmėms pritarėdavo net keliom kanklėm drauge. Buvo surasta nemaža šeimų, kur tėvas, motina ir vaikai drauge kankliuodavo.

Pastaraisiais laikais prieš I pas. karą jau jos mažai kur buvo sutinkamos ir tai tik pas senuosius, jaunieji vartodavo smuiką, armošką ar gitarą.

Tik Nepriklausomos Lietuvos pradžioje buvo pradėta kelti kanklių atgavimui reikalas. Pr. Puskunigis, S. Banaitis, naudodami savo koncerteliuose kankles, net Berlyną pasiekė. Vėliau atėjo pagalbom Justas Strimaitis, žymiai patobulines kankles, Jaskauskas, net plačią garsų skalę išvystęs ir griežimo būdą pakeitęs. Ilgainiui prie Karo Muziejaus buvo įsteigta kanklininkų pirmoji mokykla, kurioje buvo keletas desėtkų mokinių. Daug prie kanklių atgavimui prisidėjo ir Jonas Švedas, dabartinis Vilniuje tautinių instrumentų ansamblio vedėjas, ir Čiurlionio ansamblio vedėjas Alf. Mikulskis. Nepriklausomybės laikais mokyklose daugelyje vietų buvo organizuoti net kanklininkų orkestrai. Pirmas viešas koncertas, kuris virto istoriniu, įvyko (Sal. Banaičio organizuotas) Kaune 1916 m. sausio 13 d. Kanklių orkestrui vadovavo Pr. Puskunigis (8 kanklininkai), o chorui organizatoriaus sūnus kompozitorius ir profesorius V. Banaitis.

Senoviškos kanklės teturėjo pradžioje tik 5 stygas (buvo užtikta su 3 stygomis) ir tik vėliau pradėjo kiek formą keisti, suapvalinant vieną galą, kitame gražiai užsukant "ragelį" ir stygų skaičių padidinant iki keliolikos. Šiaip kanklės turėdavo neporinį stygų skaičių.

Kanklės nuo senų laikų už-

tinkamos visame etnografinės Lietuvos krašte. Jų vardas panašiai ir Suomijoje skamba — "kantele", bet jų mokslininkai pasisako, jog šis vardas bent prieš porą tūkstančių metų yra skolintas iš lietuvių.

Latviai turi "kokles", estai — "kannel", karelai — "kondola", tik rusai vadina "gusli" arba husli. Rusų "gusli" kilęs iš sanskrito kalbos "gudžati, gudž". Lenkai kankles vadina "gęsli".

Pas mus kanklės turi įvairių tarminių vardų: konkles, kunkles, kankliai, konklis, kunkliai, lovelis, tik apvalumas ir užrietas "ragelio" pas anas tautas nėra žinomas.

Pas juos linijos — tiesūs kampai.

Kanklių orkestrų Nepriklausomoje Lietuvoje buvo labai daug ir net didelių, o jau Čiurlionio ansamblio dalis, sudaranti kanklininkų moterų orkestrą, yra jau tiek išstobulinta, jog jis nenusileidžia ukrainų kobzuristams ar banduristams, rusų — balalaikininkams ar gitarininkams, vengrų — cimbolininkams.

Mūsų šis kanklininkų orkestras yra didelė gražna tarptautinių liaudies instrumentų grupė, ir etnografiniuose tarptautiniuose pasirodymuose mūsų kanklės sukels nepaprasto susidomėjimo".

MOKAME

4%

UŽ SANTAUPAS

OAK SAVINGS AND
LOAN ASSOCIATION

1429 WEST 18th STREET
CHICAGO 8, ILL.

Phone: CAnal 6-1640

Wake Up! Sign Up! Look Up!

Join the

GROUND OBSERVER
CORPS

CALL CIVIL DEFENSE

OUR EXTRA SPECIAL
BUY!

New 1955
G-E 21 INCH
CONSOLETTTE

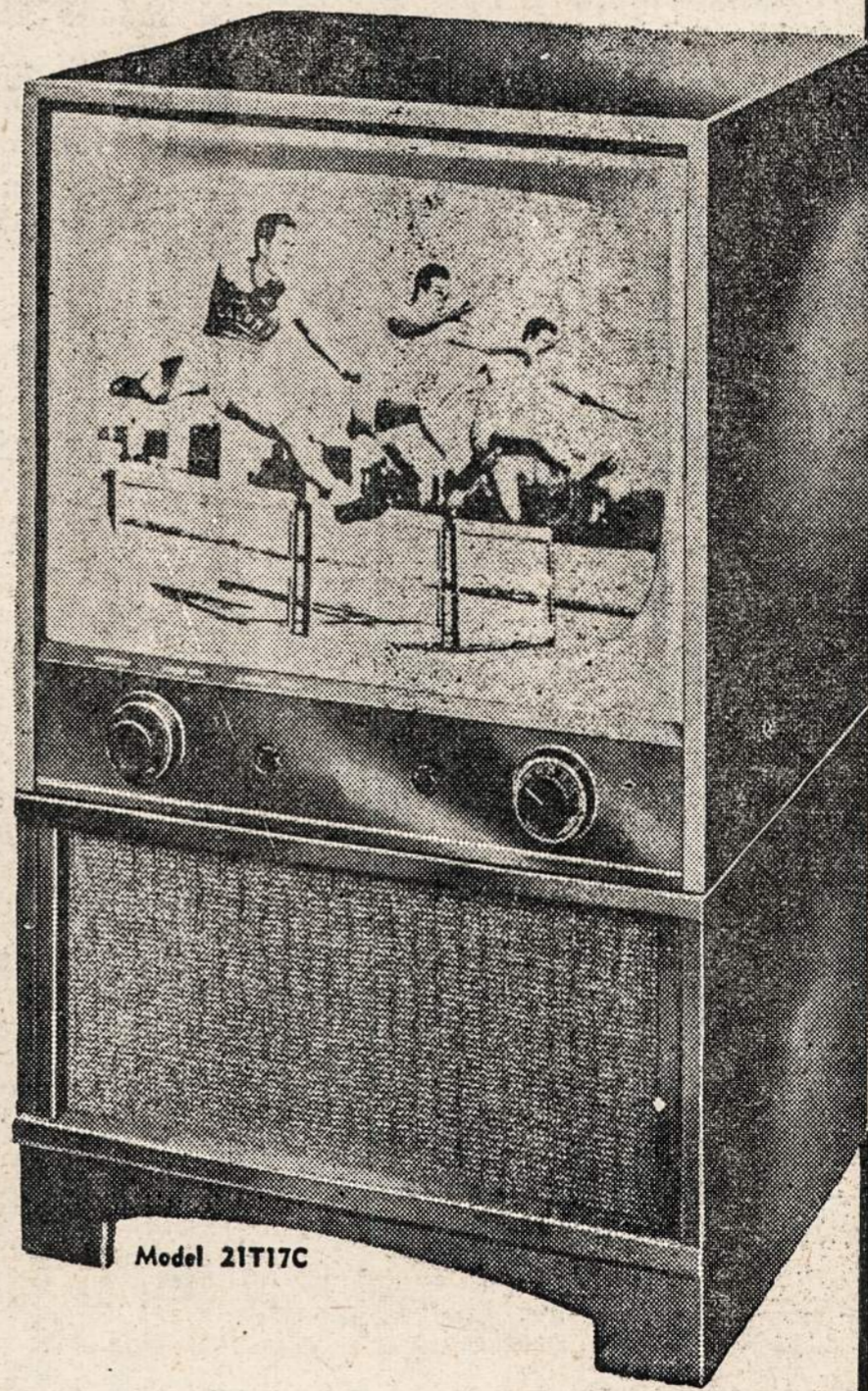
FOR THE PRICE OF A 17" SET

252 Square Inches of
Picture... Larger Than
Many Other 21-Inch
Screens

**EXCLUSIVE
G-E FEATURES**

- ★ G. E. Black Face Tube for true lifetime pictures
- ★ Rich, cordovan brown cabinet with swivel casters
- ★ G. E. Dynapower Speaker for lasting tonal quality
- ★ Area Switch for best pictures from both near and far
- ★ New Cascode Tuner for superb picture quality
- ★ Removable safety glass for easier cleaning
- ★ Power Transformer for faster warmup and long tube life
- ★ Price includes taxes and full year picture tube warranty and 90 days on parts

\$189⁹⁵

Model 21T17C

LEO BERMAN HARDWARE and APPLIANCES

1638 W. 63rd Street

(1 block West of Ashland on 63rd St.)

HEmlock 4-6800

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS